

OMLADINA

GLASILO NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA

□ SLAVKO WEIXL: SLOVENSKA UNIVERZA, PREDVSEM
PRAVNA FAKULTA IN NAŠE PREDPRIPRAVE □ OB GAJEVI
STOLETNICI □ I. H. Z.: I. UMETNIŠKA RAZSTAVA V PA-
VILJONU R. JAKOPIČA □ KOŠČEK MORALE V SLOVENSKI
JAVNOSTI □ □ JOSO M. PILAR: HRVATSKA NARODNO-
OBRANBENA DRUŠTVA □ F. K.: UČITELJIŠČNIKOM V PO-
MISLEK □ III. NARODNO-RADIKALNI SHOD V LJUBLJANI □
SLOVENSKO DIJAŠTVO □ □ SREDNJEŠOLSKI VESTNIK □
VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST □ VESTNIK ZA
□ □ LJUDSKO IZOBRAZBO □ RAZNO □ □

□ PONATIS DOVOLJEN LE Z NAVEDBO VIRA □

IZHAJA VSAK MESEC □ STANE LETNE 4 KRONE; ZA DIJAKE 2 KRONI;
POSAMEZNA ŠTEVILKA 40 VIN. □ □ DOPISI NAJ SE BLAGOVOLE
POŠILJATI UREDNIŠTVU NAJKASNEJE DO 20. VSAKEKA MESECA V
LJUBLJANO NA BREG ŠT. 12 □ LE FRANKOVANA PISMA SE SPREJE-
MAJO □ UPRAVNIŠTVO JE V TISKARNI J. BLASNIKA NASLEDNIKOV
V LJUBLJANI, BREG ŠT. 12 □ □ REKLAMACIJE SO POŠTNINE PROSTE,
ČE IMAJO NA NASLOVNI STRANI PRISTAVEK „REKLAMACIJA“ IN ČE
SO ODPRTE □ □ ZARADI REDNEGA POŠILJANJA JE NATANKO NA-
ZNANITI NASLOV IN BIVALIŠČE TER VSAKO IZPREMEMBO BIVALIŠČA
□ □ OBLASTEM ODGOVOREN MIHAEL ROŽANEC □ IZDAJA EKSE-
KUTIVA NARODNO-RADIKALNEGA DIJAŠTVA □ TISK J. BLASNIKA
□ □ NASLEDNIKOV □ □

ŠT. 8., 9. LJUBLJANA, NOV., DEC. LETO VI.

1909

RAZNO.

Na naš shod došli brzojavi in pozdravi:

Celje: Tovariši, verujmo le v svojo silo, v stvojo vztrajnost in svoje delo. — Nar.-rad. starešinska organizacija v Celju.

Celje: Stvaritelje prosvetnega dela na Slovenskem pozdravlja — „Zveza narodnih društev na Štajerskem in Koroškem“.

Celje: V samoizobrazbi vidimo svojo moč in v poglobitvi svojega znanja vir novih idej do svojih ciljev. — „Izobraževalni klub“ v Celju.

Celje: V Vaših vzorih vidimo zarjo lepšega življenja. Pozdravljajo Vas — celjske Slovenke.

Celje: Štajerski narodnjaki zasledujejo z velikim zanimanjem Vaš pokret in Vaše delo, ki je vzpodbuda in podpora našemu trudu za politično, gospodarsko in kulturno osamosvojitev slovenskega naroda na Štajerskem. V delavni, samozavestni in izobraženi mladini je bodočnost napredne ideje na Slovenskem. — Izvrševalni odbor narodne stranke na Štajerskem.

Celje: Pozdravljamo svoje sotrudnike in somišljenike pri resnem delu za zmago naprednih idej na Slovenskem. Uredništvo „Nar. dnevnika“.

Gorica: Imenom „Zveze nar. društev na Goriškem“ pozdravljam iskreno nar.-rad. dijaštvo. — Dr. Žitko Puc, predsednik.

Gradec: Vsled zborovanja dež. zbora zadržan udeležiti se shoda rad. dijaštva sporočam srčne pozdrave. — Dr. Kukovec.

Monakovo: Vztrajajmo prijatelji! Le kar je čilega, to obvelja. — Stibler.

Praga: V trdnem zaupanju v notranjo silo naših idej utrdite, tovariši, našo falango in kujte ji novega orožja na pravični boj za socialni in kulturni napredek. — Albert Kramer.

Dunaj: Pozdravljam manifestacijo nar.-rad. misli in želim zborovanju kar največ uspeha. — Ing. Pavlin.

Dunaj: Ojačite naše vrste, podajte jim novih idej in učite jih dela! — Agneletto, Bradač, Debenjak.

Celje: Naj bi Vaš shod poglobil zdrave ideje in pridobil novih moči. ki jih bodo ohranile in izpopolnjevale v krepki organizaciji. — Prekoršek,

Novo mesto: Tovariše najsrčneje pozdravlja — starešina ing. Kavčič.

Novo mesto: Tovarišem najiskrenejše pozdrave! — ing. cand. Hrovat.

Kostanjevica: Samostojnim in značajnim mladim somišljenikom čil pozdrav! — Jereb, Bučar.

Ptuj: V duhu z Vami želi obilo uspeha — Vekoslav Šumenjak.

Trst: Vašemu zborovanju želi obilo uspeha, krepko naprej po začrtani poti! — Dr. Rekar.

Zagreb: Slovensku braću pozdravlja želeć najbolji uspjeh; duhom s Vama. — Gornjeogradska napredna omladina.

Zagreb: Vašemu zboru, koji nastoji oko učvršćenja napredne i slavenske misli želimo najbolji uspjeh. — Uredništvo „Hrv. djaka“.

Brod: Zbor jugoslavenskoga i češkoga naprednoga djaštva pozdravljamo u duhu sjedinjeni s Vama. Živila probudjena napredna Jugoslavija! — Ferijalni klub hrv.-naprednoga djaštva „Marsonia“ u Brodu na Savi.

Bjelovar: U duhu kod Vas želi Vam sretan uspjeh u radu. Uz pozdrav! — Ferijalni klub akademika, Bjelovar.

Beograd: Hitamo, da Vam podnesemo svoje želje za što uspješniji rad na kongresu, jer visoko cenimo Vašu slovensku svest i dižemo zastavu demokratije. Živeli jugoslavenski radnici, živela napredna slovenska omladina! — Uprava radikalno-demokratske omladine.

SLAVKO WEIXL, PRAGA:

SLOVENSKA UNIVERZA, PREDVSEM PRAVNA FAKULTA IN NAŠE PREDPRIPRAVE. (KONEC.)

Slovenski pravniki (bodoči docentje!) naj pišejo knjige v slovenskem jeziku, ne v nemškem in, kar je še važnejše — naj sploh kaj pišejo! Kdor se ne upa s kakim večjim delom pred nepristransko javno kritiko, ne bo nikdar predaval na ljubljanski visoki šoli! To si naj blagovolijo zapomniti tisti, ki upajo po protekciji kake vplivne osebe ali pa stranke doseči kako stolico! Še več kot prenagljena izvirna dela pa bi trenutno zalegli dobri prevodi znamenitih tujih del (pravnozgodovinskih in političskih!) osobito pa bi razmeram, ki bodo zavlada v prvih letih slov. juridične fakulte ustrezala ne preobširna, a vendar pregledna slovenska pravna enciklopedija, ki bi se eventuelno dala začasno nadomestiti s primernim pravnim leksikonom. Dobri tuji leksikoni in enciklopedije nam morejo tu služiti za direktivo. Društvo „Pravnik“ naj se loti tega dela. Brezdvomno bo našlo za to dovolj zmožnih pravnikov na Slovenskem.

S slovenskimi pravnimi predavanji, ki bi jih mogli prirejati za slovenske dijake naši docentje in habilitantje v pravniških klubih, ki jih naj imajo pravniki osobito na Dunaju in v Pragi, dalje z zborovanji slovenskih pravnikov — nedijakov, ki se naj prirede od leta do leta n. pr. v Ljubljani; s temi in sličnimi prireditvami bi ostalo zanimanje za slov. pravno fakulteto vedno živo, da, ne le živo, nego dajale bi tudi največ netiva k njeni realizaciji.

Slednjič bi se povzpeli še do redigirane, prepotrebne izdaje pravnoterminološkega slovarja. Obširna nemška pravna literatura, na izvenkranjskem slovenskem ozemlju neugodne jezikovne razmere; potrebno ovladanje nemščine, ki se je bo zahtevalo v državnih uradih, osobito pri sodiščih od slovenskih pravnikov, morda se bo celo že pri državnih izpitih zahtevalo dokaze o ovladanju nemščine, kakor je to n. pr. še danes na češki univerzi v Pragi, kjer treba pri 2. in 3. drž. izpitu polagati po jeden predmet v nemščini — vse to bo zahtevalo precej dovršen, tudi naše jezikoslovce zadovoljujoč pravnoterminološki slovar.

Mnogoletni boj za univerzo, boji za poslovenjenje srednjih šol nam kažejo jasno dovolj, da na Dunaju nimajo resne volje pospeševati naših teženj. Splošni položaj v naši državi pa je še danes in ostane bržčas še dokaj časa takšen, da moremo v parlamentu pač prodreti s svojo zahtevo, toda do njene realizacije bi še morali čakati leta in leta, kajti nam neprijazne vlade bi mogle zadevo kljub parlamentarnim sklepom zavleči baš z ozirom na nedostatne priprave. Zato predpriprav, ustvaritve predpogojev, ki zahtevajo večletnega smotrenega

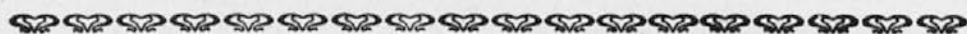

dela, ne smemo kar brezskrbno prepustiti vladi, ampak si jih moramo ustvariti sami, čeprav s pomočjo države.

Pri splošnokulturnem napredku, pri venomer se množečih pripomočkih modernih ved so naravno tudi zahtevani predpogoji številnejši, zato morajo biti priprave intenzivnejše in premišljenejše. Da bi bila naša univerza oziroma pravna fakulta slabša od ostalih v Avstriji, tega nam naš narodni ponos ne sme dopuščati. Skrbimo zato, da ne bo vzroka, se sramovati nivoja bodoče ljubljanske univerze.

Slovenska akad. mladina pa, ki je na stvari zainteresirana v prvi vrsti, naj ne prepušča vseučiliškega boja mahinacijam naših političskih strank, ki so doslej že dovolj pokazale, da se niti pri tem za slovenski narod tako važnem kulturnem vprašanju ne morejo povspeti nad ljubosumnost političskih učencev, strankam, ki končno tudi nimajo časa niti potrebnih sil, posvetiti vseučilišču potrebno pozornost. Zato, ne političke stranke, ampak društvo „Pravnik“, deželni odbor kranjski, slovenski pravniki — akademiki in neakademiki so v prvi vrsti poklicani držati po koncu zahtevo po pravni fakulti.

V našem vseučiliškem boju treba reforme! Ne toliko na številnih ljudskih shodih, na katerih se razklada narodu potrebo slovenske univerze, se ima danes graditi pot do vseučilišča pač pa s smotrenim strokovnim delom. V svojih prepotrebni vseučiliških odsekih imamo institucije, ki naj skrbе, da se ne nadoma izvrše prepotrebne predpriprave, da se izpolnijo v resnici neobhodni predpogoji za slovensko pravno fakulto, ki pride za dogledno dobo za nas edino v pošte.*)

OB GAJEVI STOLETNICI.

Slovenci smo goreči glasitelji slovanske, predvsem jugoslovanske vzajemnosti. Vidimo v njej velik in dosegljiv smoter; delo za njo smatramo za svojo splošno kulturno nalogo, ki koristi našemu lastnemu narodnemu žitju.

Slovensko nar. rad. dijaštvo gleda v soglasju z naprednim dijaštvom ostalih slovanskih narodov na svojem shodu lanskega leta v Pragi na novo, živahno, mnogo obetajoče slovansko gibanje, ki ga danes opažamo po celem slovanskem svetu, povsem realistično; pozdravlja ga, pa vidi obenem v njem za sebe velike dolžnosti in težko odgovornost.

Potreba medsebojnega spoznavanja v slovanskem gibanju nalaga slovanskemu dijaku veliko dolžnost; zahteva od njega spoznavanje tega, kar mu je po poklicu najbližje, to je, medsebojne kulture.

Upamo, da služimo tej težnji in tako najlepše častimo stoletni spomin velikega Ilirca, Ljudevita Gaja, ko podajemo slovanskemu dijaštvu seznamek

*) Želeli bi, da se še kdo — morda starejši pravniki — oglasiyo k tej stvari. Tako resno razmotrivanje nam gotovo lahko mnogo koristi.

iz najpomembnejše, nam najbližje hrvatske in srbske literature ter obenem pozivljamo svoje tovariše, katerim bode gotovo nad vse dobrodošel, da se ga zelo pridno poslužujejo.

Hrvatska književnost.

Izabrane narodne pjesme (Izdanje „Društva hrv. profesora).

16. vek.

Lucić Han., Robinja (Stari pisci VI), drama.

17. vek.

Gundulić Ivan, Osman (epos).

„ „ Dubravka (idila).

18. vek.

Kačić-Miošić Andr., Razgovor ugodni naroda slovinskoga.

Reljković M. A., Satir iliti divji čovik. (Zagreb, 1909, „Društvo hrv. profesora.)

19. vek.

Ilirizem.*)

Vraz Stanko, Dela (5 zvezkov, pri „Matici Hrv.“)

„ „ Izabrana djela (izdanje Markovićevo, pri „Matici Hrv.“)

Mažuranić Ivan, Čengić-Aga.

Preradović Petar, Pjesme (izdanje Markovićevo 1873, Izabrane pj. v izdanju Šrepljevem).

Trnski Ivan, Kresnice.

Absolutizam („Neven“). Se tiska kakor „Ilirizem“.

Bogović Mirko, Pjesnička djela (izdanje Šrepljevo pri „Matici“ (drami: „Frankopan“, „Matija Gubec“).

Botić Luka, „Pobratimstvo“, „Bijedna Mara“, „Petar Bačić“ (romantični epi; pobratimstvo islamskega in krščanskega dela naroda).

Martić Grga Fra, „Osvetnici“ (boj na Grahovcu 1858).

Jurković Janko, Sabrane pripovijesti („Matica“, humorist, dramatičar).

Izza l. 1867.

Šenoa A., Spisi (romani, na pr. Zlatarjevo zlato, Prijan Lovro, Seljačka buna, Kletva, Diogenes; Karamfil sa pjesnikova groba).

Marković Fr., „Dom i Svijet“ (idilski epos), Kohan i Vlasta (romantičen zgodovinski epos; klasične drame: „Karlo Drački“; „Benko Bot“; „Zvonimir, kralj hrvatski“).

Tomčić Jos. Evgen, romani: „Za kralja za dom“ (18. vek), „Udovica“, „Melitta“, „Zmaj od Bosne“ (pri „Matici“ kakor tudi „Manja djela“).

Arnold Djuro, liričar: „Izabrane pjesme“, „Čeznuća i maštanja“ (pri „Matici“).

*) Davorije ilirskega pokreta so najlaže pristopne v „Hrv. pjesmarici“ Matice Hrv. (uredil Vj. Klaić).

Badalić Hugo, liričar. Izabrane pjesme (pri „Matici“).

Harambašić Avgust, Izabrane pjesme (pri „Matici“).

Kumičić Evgen (Jenio Sisolski), romani in novele: Jelkin bosinjak, Neobični ljudi, Začudjeni svatovi, Gospodja Sabina, Urota Zrinsko-Frankopanska, Kraljica Lepa.

Gjalski (Ljubomir Babić), romani in novele: Pod starimi krovovi, Na rodjenoj grudi, Osvit, Diljem doma; Gjurgjićeva Agica, Za materinsku riječ (l. 1848.).

Kovačić Ante dr., roman „U registraturi“.

Novak Vencislav, novele in romani: Tito Dorčić, Zapreke.

Kozarac Josip, socialni romani: „Mrtvi kapitali“ (Slavonija), „Medju svjetlom i tminom“, „Tena“.

Kranjčević Silvij Strahimir, refleksijski liričar: Izabrane pjesme, Trzaji. Najnoveše divot-izdanje deloma še nepriobčenih pesmi 1909 pri „Društvu hrv. književnika“.

Leskovar Janko, romani: Propali dvori, Sjeme ljubavi.

Nazor Vladimir, Krvavi dani, Veli Jože (iz istrske zgodovine), liričar.

Viktor Car (Emin): Usahlo vrelo, Zimsko sunce (drama).

Alaupović Tugomir, Izabrane pjesme (pri „Matici“).

Katalinić Jeretov R., liričar: „S moje lire“, Sa Jadrana.

Tresić-Pavičić, liričar in dramatičar: Vali misli i čuvstava; drame: Ljudevit Posavski, Simeon Veliki, Cicero u progonstvu.

Begović Milan, liričar in dramatičar: „Gospodja Walevska“ (drama).

Ogrizović Milan dr.: dramatičar: „Hasan-Aginica“; Ogrizović-Milčinović: „Prokletstvo“.

Vojnović Ivo, dramatičar: „Dubrovnička trilogija“; „Smrt majke Jugovića“. Duhovit esejist in črtičar A. G. Matoš.

Te in druge pesnike in pisatelje n. pr. Turića, Kosora, Domjanića, B. Lovrića, Ivakića, M. Nikolića, Treščeca Boroto, nahajamo v beletrističnih listih: „Savremenik“, (napreden) „Hrv. Smotra“ (starčevićanska), „Prosvjeta“ (konservativen rodbinski list).

Milaković je izdal veliko Antologijo „Naša pjesma“.

Zgodovina: Smičiklasova je pošla. Izhaja pa velika „Povjest Hrvata“ (dosle 4 zvezki) od Vj. Klaića; priročno delo in po ceni je dr. Ferd. Šišića „Hrv. Povjest“ (v Mali knjižnici Matice Hrv.) in Najnovije doba hrv. povjesti (od dr. R. Horvata pri „Matici“).

Šurmin, Hrv. preporod (ilirizem), dosle 2 zvezka. — Šišić, Kralj Koloman i Hrvati g. 1102 (aktuelna študija, 1 K). — Publikacije „Jugoslovenske Akademije znanosti i umjetnosti“. Študije dr. Drechslerjeve n. pr. o Petru Preradoviću, Fr. Markoviću, „Slav. književnosti“, o St. Vrazu.

Srbi.

Branko Radičević, liričar (1847).

Peter Petrović Njegoš, „Gorski Venac“ (1847).

Zmaj Jovan Jovanović: Izabrane pesmi 1871, „Pěvanja“ 1882. Druga pěvanja 1895—1896; Snohvatice 1895.

Jovan Studečić: takisto liričar; „Izabrane pjesme“ pri „Maticе Hrv.“ 1889; pesnitvi „Vršidba“ (prim. Schillerjev „Zvon“) in „Sjetva“.

Vojislav Ilić, epsko-lirski spev „Ribar“.

Pripovedni pisatelji: Ljubiša Stjepan (1824—1878), pripovedovalec primorskih povesti.

Miličević Milan. „Zimnje večeri“ 1879 (Slike iz življenja v Srbiji).

Bogoboj Atanacković (1826—1858): pri srbski originalni roman iz sodobnega življenja „Dva idola“.

Jakob Ignjatović (1824—1889): roman „Djurad Branković“.

Djuro Jakšić (1832—1878) pisatelj povesti: „Kraljica“ (1869), „Spahija“ (1874); „Seljaci“.

Lazo Lazarović (1851—1891): „Šest pripovjedaka“ 1886.

Janko Veselinović: selski roman „Seljaci“.

Simo Matavulj (u. 1908?) „Novo oružje“ 1890, „Sa Jadrana“, „Iz raznih krajeva“ 1893.

Stjepan Sremac (u. 1908?)

Lazar Kostić, Pesme 1909.

Dramatika: Dragotin Ilić: drama „Vukašin“, Nikita (črnogorski knez): „Balkanska carica“ 1894.

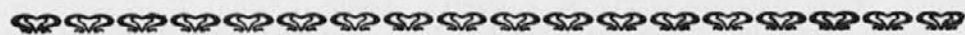
Br. Nušić, n. pr. „Knez semberijski“.

Književna lista: „Srpski Književni Glasnik“ (Belgrad) „Brankovo Kolo“ (Sremski Karlovci).

„Matica Srpska“ v Novem Sadu. „Srpska književna zadruga“. —

„Matica Srpska“ v Dubrovniku (izza l. 1909).

Literarna zgodovina: Študije Skerličeve, na pr. „Omladina“, „Pisci i knjige“.

I. H. Z.:

I. UMETNIŠKA RAZSTAVA V PAVILJONU

R. JAKOPIČA. SLOVENSKI UMETNIKI. (Konec.)

Ko smo si tako bolj na drobno ogledali razstavo in premotrili dobra dela, zberimo svoje vtise v kratko, celotno presojo svojih umetnikov — mojstrov. Je to one vrste razstava, ki vsakemu, tudi docela umetniško čutiti zmožnemu presojevalcu, zapusti misli in porodi celo dvome. Videli smo dela predstavljajoča naravo, stvari med katerimi se dnevno gibljemo, jih gledamo in živimo z njimi: vendar nam je bilo na prvi hip tuje to, kar smo videli, neenako temu, kar nas dnevno obkroža; po daljšem premotrivanju smo pa občutili isto in morebiti še več, kakor pri delih, ki smo se jih razveselili ob prvem pogledu. Zakaj to? Možno je le dvoja: ta dela so bila ali v resnici občutena v duši, šla skozi temperament stvaritelja in se zljala odkrita, čista, naravnost v barve, črte, harmonijo in

našla odmev v čutenju gledalca, ali so pa le hladno preračunjena, podana z vsemi mamil, ki premotijo s svojo našarjeno zunanostjo, z efektnim nastopom, rafinirano tehniko, literarno vsebino neizkušenega občudovalca; ravno na zadnje limanice se jih največ usede. Poleg teh je še mnogo drugih momentov, ki so pa večidel podrejeni tema glavnima. Za dobro razumevanje je večkratni obisk zelo potreben. Razstavljena dela so nam pokazala, da se naše najboljše moči popolnoma zavedajo svoje naloge; kažejo se celo semtertja pretiranosti v njihovem stremljenju. A to ne škodi, po mojem mnenju so ravno pretiranosti najlepši zgled za pouk v pravilnosti. —

Pod katerim praporom pa stoje slovenski umetniki? Ponavadi se pri nas zajedno s kritiko o umetniku brž pove, da dela v tehniki, ki je v modi v Monakovem, ali da konponira po dunajskem načinu in rabi morebiti tone, ki se vidijo le še v Peterburgu. S tem se dovršenemu umetniku pritisne pečat te in te firme in pošlje umetnost v različne delavnice različnih sistemov. To je nepotrebno, ker je umetnost povsod le ena in ista; naj je potem delo že v tem ali onem formatu, v tehniki za prst debelo nametano s čopičem ali z lopatico ali docela zlizano. Podajanje snovi si izbira vsak sam po svojem notranjem samoniklem nagnenju. Nobena šola ni zmožna tega naučiti, in slaba ona, ki bi skušala. Omenjam to, ker mora naša umetnost preslišati veliko očitanih radi svoje globokosti in popolnosti in prenašati večno dreganje in namigavanje na avbe, peče, srčke itd. Rodoljubje bi rado domače narodne umetnosti; modernost in „impresijonizem“ sta po njih mnenju neprikladna za potomce onih, ki so se včasih radostili nad porisanimi panji in na steklo naslikanimi svetniki in svetnicami, saj že beseda tako čudno zveni in kako to izgleda! Dolgo bo še trpelo, predno pridejo ljudje do spoznanja — tudi drugje — da je impresijonizem istotako star, kakor velika, vedno trajajoča umetnost. V gotovih dobah je stopil bolj v ospredje, v drugih manj. In v vseh časih svojega obstoja v prvi vrsti, si je postavil spomenike, ki nadkriljujejo vse druge. Kakor je življenje trenutno, vedno v gibu, taka naj bodo tudi dela, predstavljajoča to življenje. Naše oči nimajo biti fotografski aparat, ki nariše v tisočinki sekunde n. pr. slednjo dlačico bežečega zajca. Mi tako sploh gledati ne moremo, ampak smo le z nazornim naukom recimo toliko pokvarjeni, da vemo, da ima tudi bežeč zajec vso dlako in se ne protivimo pri gledanju tako naslikane slike. Nasprotno, pohvalimo slikarja ali risarja, češ, kako vesten, kako natančen! To spričuje o neznanju opazovanja narave, kajti za vpodobitev bežečega zajca zadostuje popolnoma v tonu, liniji in gibu pravilno nanešena poteza brez detajliranih kocin, ušes, repka itd.; in da to ni tako navadna stvar, je jasno. —

Slovenska umetnost se je porodila ravno v času, ko je impresijonizem dosedaj najvišje držal svoj prapor. Vplivalo je to nanjo zelo ugodno in razvijala se je hitro vedno višje. Veseli smo lahko, da služijo naši umetniki pod najpopolnejšim praporom, pod praporom, kjer so služili Tizian in Velasquez in Goya, Manet, Hals, Rembrandt in služijo Sisley, v. Uhde, Degas itd., možje ki nekaj odvagajo v umetni zgodovini. Nimamo zato nikakega povoda spodtikati se nad svojo impresijonistično umetnostjo in

nad njeno mednarodnostjo oziroma nenarodnostjo. Strogo narodna umetnost sploh nikjer ne eksistira. Pač moremo govoriti o internacijonalnosti umetnosti saj ima najzadnji afriški divjaški rod svoj umetniški čut — četudi v najpriprostejši obliki — jednako kakor mi. Internacijonalnost umetnosti eksistira torej, a nikaka nacijonalna umetnost. Možno je pa, da dobe dela, ustvarjena na internacijonalni podlagi nekako nacijonalno razpoloženje, ki je tem izrazitejše, čim bolj izbistren in določen je značaj naroda in katero je tem silnejše, očitnejše, čim bolj je umetnik prepojen s tem narodnim značajem. „Narodnost“ naših umetnikov se kaže v nagibu na psihično stran, v uhajanje v sentimentalnost, mistiko itd; ti momenti so očividni značaj našega naroda — saj je slovanski! To je vsa naša narodnost in to nahajamo v polni meri v slovenski umetnosti. Več zahtevati ne moremo. —

H koncu še besedo o mojstrih samih. Grohar je pokrajinar, prijatelj meglenih razpoloženj, oboževatelj solnca in v vstvarjanju impresionist do potratnosti. — Iz Jakopičevih del veje skoro nedostopna vzvišenost, skrita sila, ki se ji klanjamo brezpogojno in blazno hlepenje po luči. — Sterne ustvarja platna, izrazujoča jednako Jakopičevim tajno moč in dela naznanjajoča, da je tudi lahko razposajen in lahek, kadar se mu zahoče. — Jama se veseli solnca, kramlja z nami z dušo demokratskega aristokrata, ljubeznive, dostojno, prepričevalno, s čimer si je pridobil največ spoštovalcev in ljubiteljev. — Vavpotič je pretkanec: noče se zameriti niti publiku niti umetnosti; obema rad postreže in nas veseli, da pri obeh dobro izhaja; posebej ga moramo pohvaliti kot izbornega ilustratorja. Peter Žmitek se je zadnji čas odtegnil našemu razumevanju; kaj namerava, ne vemo. A bog daj, da se vse dobro izteče, na katerokoli stran že potem. Priznanje mu moramo pa izreči, za njegovo pridno nabiranje kranjske ornamentike. Stvar sama na sebi se je izkazala, a aplicirana, — kolikor smo videli na okvirju. — pokazila. O gg. Šantlovi in Sternenovi smo že izrekli pohvalne besede in odpraviti imamo še kiparje. Berneker je mojster od nog do glave. Naštudiran, vesten v opazovanju, lahek v delu in globok po ideji, pošten do skrajnosti, — vse le lastnosti, ki zahtevajo neskončno več, kakor le hvale od strani občinstva. Peruzzi je v razvitku in na srečo v najlepšem. Zajec je obstal pri svojem povprečnem znanju, kar je za cenjena naročila nad vse ugodno. Repiču s slabe strani ne moremo do živega in zadovoljni smo. — Zmožnostim in nezmožnostim ostalih razstavljalcev, v kolikor že niso bili omenjeni preje, pripominjamo le, da naj prihodnjič raje ne silijo med izbrano elito ampak se resno in pošteno poprimejo študiranja, če jim je res kaj za stvar. —

Podrezati imamo še v začetku omenjeno grobljo, zakrivajočo nelepe reči. Napisal bom le par stavkov, ker se slabo hitreje ovrže in opraviči kakor dobro. Nikdo se ni čutil zadet, ko je postavil hišico boginji umetnosti njen svečenik sam, po brezuspešnem obračanju do naše takozvane inteligence. Brez očitka si je laskala, da narod napreduje, ko je bila hišica postavljena. Nikdo ni zardel sramu ob misli, da se je našel v dvajsetem stoletju narod,

ki letno nabere stotisočake za nove cerkve in kapelice, izmeče zopet stotisočake za daljna jeruzalemska, loretska, rimska, lurdska potovanja, rešuje s tisočaki uboge Kitajčke in lačne Japončke temam zmot (o ironija!), in prevrača slične na zunaj vseskozi spodobne in koristne kozolce za svojimi voditelji; za eno najkulturnejših potreb pa ta narod, — ki še danes z zaljubljenostjo gleda porisane zibelke, izrezljane osle, pisane rute, stolpičaste preslice, vezene peče, — ni mogel pognati pokoncu par ljudij pripravljenih zberati nekaj stotakov naokolo za zgradbo krščanske razstavljalnice. S tem, da imamo sedaj že nekaj podobnega postavljenega, stvar še ni rešena; nasprotno, sedajni paviljon je le kričeča vest, zahtevajoča poboljšanje naroda in zboljšanje stavbe. Kako dolgo bo to trajalo? Slični prigodki so za nas epohalnega značaja in ne vemo, kateri rod bo osrečen. Deset let je poteklo, od prve razstave sem, na kateri so izložili slovenski umetniki in prvič spregovorili eni mednarodni jezik, ki edini z uspehom uvršča tudi male, zatirane narode med kulturni svet. Skazalo se je takrat, da imamo moške, na katere bi se moral naložiti kapital, noseč stotere obresti. Zgodilo se to seveda ni; naše merodajno razumništvo ni bilo zmožnostim teh mož dostopno. Zgodilo se to ni po drugi razstavi niti po oni tretji ali dunajski, ko nam je tujina pomolila pod nos, česa naj se oprimemo in komu naj pomoremo. Bob v steno. Poslabšalo se je med to dobo splošno stanje toliko, da je preminulo umetniško društvo, menda samega razočaranja. publika se je pa docela utrdila v prepričanju, da sme biti v resnici nesrečna nad slovensko umetniško produkcijo. Ni čuda, da so se odtegnili oni možje, vdali v voljo božjo, reprezentirali svoj mili narod po slovanskih in neslovanskih razstavah, dajali duška svojim težnjam, ki so se razvijale v veselje mojstrom, kakor je pokazala ta razstava. — —

Premislivši vse to, bomo morebiti prišli do tega, kakega pomena je ta skromni paviljon, ki naj letno parkrat odpre vrata, napolnjen z umetniškim blagom. Če je le količkaj umetniškega čuta v nas, nas morajo te razstave izobraziti vsaj v toliko, da ne bomo nasprotovali, ako že ne bomo podpirali zboljšanja.

KOŠČEK MORALE V SLOVENSKI JAVNOSTI.

(Potrebna razmišljanja.)

V Parizu so imeli svojo madamo Steinheil. Vsi perversni, prenasršeni, eksaltirani in izprideni elementi so se z nekako strastjo bavili z njenim življenjem, z njeno usodo in njeno osebo. Po efektnih hlastajoči in nizkim instinktom dobrikajoči se žurnalisti so celo javno slavili božanstveno dovršenost njenih laži. Boginja laži! To je bilo v Parizu, v tistem vetrnem, lahkoživem Parizu, čegar nezakonski otrok je slovenski literat Vladimir Levstik.

Na Slovenskem pa smo videli košček javne morale v drugačni obliki in v drugih okoliščinah. Pri nas glede morale nismo vetrogonje in ne obešamo radi nemoralnih stvari na veliki zvon. Preveč resni smo, ali pa preveč potuhnjeni. Kdor si je v sladki uri pozabljenja in nepremišljenosti naprtil greh na ramo, ta se odene v kričeče belo oblačilo in le bistrovidni Cankar ga more najeti za model za svoje „Pohujšanje“. Slovenska javnost pa je v zadevah morale jako stroga sodnica in zna v potrebi zatisniti vse svoje žurnalistične oči, da le ne pride kaj nevarnega med ljudstvo. Toda to ni najvažnejša lastnost naše javnosti.

Nekaj drugega je pri nas bog in hudič, angel in satan, alpha in omega — — politika. Kultura, vzgoja, morala, principi: vsi ti so pritepenci, politika in politični nameni pa so gospodarji, pravi tirani, katerim je treba žrtvovati tudi nedolžnost mladih src. „V boju ni morale. Nemoralnost naglašava politika za svoj neizogibni accedens; na drugih jo graja, na sebi opravičuje“, pravi dr. Ilešič v tako malo upoštevani brošurici „Kultura in politika“. Res je, povsod je tako, toda v naši domovini je ta „neizogibni accedens“ pretirano dosledno izvrševan.

Poglejmo naš konkretni slučaj, ki je znan širom sveta pod imenom „škofova brošura“.

Ljubljanski škof † Anton Bonaventura Jeglič je izdal knjižico „Ženinom in nevestam“, v kateri daje mladim ljudem navodila za spolno občevanje v zakonu. Baje je bila namenjena samo novoporočencem, toda po ostre obsodbe vredni neprevidnosti je prišla tudi v knjigotrštvo, v „Katoliško knjigarno“. Mahoma se je je razprodalo mnogo izvodov in vest o nji se je bliskoma razširila.

In tu se pričinja zgodba pohujšanja v dolini šentflorjanski.

Govorica o rdeči brošuri je šla od ust do ust, zanimanje zanjo je bilo toliko ali še večje, kakor ko bi plakati naznanjali, da se bo producirala imenitna plesalka Olga Desmond na Glavnem trgu v Ljubljani.

Politiki so pograbili rudečo brošuro in vzdignili so jo kot najostrejšo in najuspešnejše orožje proti klerikalni stranki, oziroma proti njeni glavi, ljubljanskemu škofu. Računali so s tem, da izpodkopljejo ugled škofu in s tem celi stranki ter tako dosežejo lepih uspehov za svojo stranko. Kot politikom jim ni bilo mari tega, da so svoječasno kot naprednjaki zagovarjali spolni pouk za mladino, in niso se brigali za to, da zahtevata socialna etika in moderna higijena razjašnjenja v spolnih zadevah. Kot politiki tudi niso hoteli skrbeti za to, da se brošura, ki je gotovo za premlade ljudi skrajno pohujšljiva, spravi spota, ne, skrbeli so celo za to, da pride vest o knjižici v najširšo javnost, čeravno bi si bili lahko mislili, da izvedo na ta način o nji tudi mladi, pač popolnoma drugačnega spolnega pouka potrebni ljudje. Namen (prikazati škofa ljudstvu kot pornografa) je posvetil sredstvo (pohujševanje ljudstva).

V Kranju je izšla posebna zelena brošura z nadpisom „Samo za odrasle“. Ta nadpis pa more doseči ravno nasprotno: vzbuditi mora rado-

vednost, ki je ravno v spolnih stvareh največja. Politična napredna stranka je to izdajo po pravici obsodila in obsojamo jo tudi mi.

Po Slovenskem so se vršili ljudski shodi, ki so vsi dosegli to, da je izvedela za brošuro najširša javnost in se jela zanjo interesirati. Klerikalna stranka je v enem dnevu sklicala 60 shodov s tem edinim namenom, da reši škofa obsodbe naroda.

Dolgo se je pletla ta stvar. Na veselicah so kazali dvomljivi komiki škofovo brošuro, marsikdo se je naučil na pamet, da je potem z njo briljiral v svoji družbi. Naivno in neumno bi bilo misliti, da o vsem tem ni vedela negodna mladina. In kako je to vplivalo na mlade ljudi?! O tem nam menda ni treba razpravljati. Krivdo nosita škof in slovenska politika.

Da je bil velik del tistega silnega ogorčenja golo hinavstvo in da je bilo mnogo hinavstva v tem, ko so knjižico javno obsojali, na skrivnem pa poželjivo in slastno čitali, je psihološko popolnoma umljivo.

Beseda dr. Tavčarja, ki je dejal, da je te stvari sit, je napravila konec neodkritosrčni in škodljivi vojski za in proti brošuri. Posledice v privatnem življenju, vpliv na mlada srca pa ostanejo neizbrisani. Morda bo dobil učeni Trseglav priliko, da napiše lepo, vzvišeno študijo o saninizmu na Slovenskem...

To je zgodba pohujšanja v dolini šentflorjanski.

S teoretičnega, popolnoma znanstveno objektivnega stališča je škofova rudeča knjižica jako zanimiva. S škofom samim, njenim pisateljem, morajo obračunati ljudje v njegovih vrstah, ako se čutijo količkaj odgovorne za javno moralo. Mi se z njegovo osebo nočemo pečati. Nas zanima predvsem samo to, da je začutil visok cerkven, katoliški dostojanstvenik potrebo, podati mladim zakoncem navodila za spolno življenje. Veliko se je že govorilo in pisalo o takozvani seksualni pedagogiki in značilno je to, da so ji bili najbolj nasprotni cerkveni, katoliški krogi. Pri nas na Slovenskem se je „Čas“ tako rad skliceval na Försterja, nasprotnika seksualnega poduka za mladino! Sedaj pa je naenkrat pokazal katoliški škof, da se mora spolno življenje razložiti novoporočencem, ženinom in nevestam! Razširimo to v toliko, da je potreben spolni pouk tudi za drugo mladino, seveda v pametnejši, pedagoški obliki — in škofova brošura nam je dokaz za seksualno pedagogiko.

Govorili smo odkrito, ker se nam je zdela odkrita beseda v današnjih časih potrebna. Zavedamo pa se tega, kar pravi Zupančič v Samogovorih:

„P. S. Še to:

— za direktivo! — nekdo

zasviral ondan je pri naši zabavi —

takoj smo mu gosli razbili na glavi.

In veš zakaj: Na uho to novico:

Bil je še mlad — — — pa je sviral resnico!“

JOSO M. PILAR:

HRVATSKA NAR.-OBRANBENA DRUŠTVA.

I Hrvati su u borbi za opstanak pošli za ostalim, a osobito slavenskim narodima. Hrvati su osnovali svoja narodno-obranbena i prosvjetna društva, koja djeluju u raznim krajevima gdje žive Hrvati.

Najveće hrvatsko narodno-obranbeno društvo, ujedno i najvažnije jest družba sv. Ćirila i Metoda za Istru, koja se brine za to, da se hrvatskome narodu u Istri stvore uvjeti narodnog, kulturnog i gospodarskog razvoja. Družba sv. Ć. i M. podržaje desetke pučkih škola i dječjih vrtića i jedinu hrvatsku srednju školu u Istri. — Prihodi družbe sv. Ć. i M. su znatni, a otpadaju ili na darove ili opet na dohodke od Družbinih proizvoda (šibice, olovke, papirići, sapun, cikorijski, masti za cipele, ...). Družbu mnogo podupire klub „Ćirilo-Metodskih Zidara“ u Zagrebu, koji je izdao narodne biljege i šibice za Družbu. Klub Ć. M. Zidara najviše agituje za Družbu. — Družba je postigla lijepe uspjehe, a za njen napredak daje obol cio hrvatski narod bez razlike.

Hrvatsko društvo „Napredak“ za podupiranje naučnika i gjaka jest u Bosni i Hercegovini. Društvo ispunja vrlo važnu ulogu u životu Hrvata (preko 400.000) Bosne i Hercegovine. „Napredak“ naš narod u B. i H. duševno i ekonomski pridiže. — I „Napredak“ ima svoje biljege, papiriće, šibice ... Kao što „Družba sv. Ć. i M.“ tako i „Napredak“ ima svoje podružnice. Društvo „Napredak“ je podupirano ponajviše od bosanskih Hrvata, tek u zadnje vrijeme zanj interesuju Hrvati iz Banovine (Hrv. i Slav.)

„Zrinjsko-Frankopanska Družba“ je uređena za hrvatsko Međumurje. No ona je vrlo slaba, a tako i djelovanje njeno; zato se po Međumurju širi mađarstvo na sletu hrvatskog i slovenskog urodjenog elementa.

Društvo „Materinska Rijeka“ je na Rijeci, lokalnog je karaktera, a zadaća mu je da hrvatstvu privede otudjelu Rijeku. Biti će, da je zasluga ljudi oko društva „M. R.“, da se je pokrenulo pitanje hrvatske škole na Rijeci, u kojoj po sadašnjoj mađarskoj statistici ima 20.000 ne Hrvata već Ilira (!).

U Zagrebu postoji kulturno i prosvjetno društvo „Pučka Prosvjeta“, koje se brine za kulturni napredak hrvatskoga naroda. Društvu stoji u tome nastojanju na raspolaganje popularni list „Pučka Prosvjeta“, mnoštvo brošura pisanih za puk i prilično velik broj agilnih članova. — U najnovije doba je društvo „Pučka Prosvjeta“ u Zagrebu preuzelo ulogu narodno-obranbenog društva **protiv mađarizacije Slavonije**. — Društvo je u povoljnim novčanim prilikama, stoga i ima nade da će uspjeti.

Narodno-obranbenih društava osim ovih Hrvati više nemaju.

Ovdje mogu napomenuti još neka društva, koja igraju važnu ulogu u životu Hrvata, ta su: Akad. klub za poduku analfabeta u Zagrebu (vodi sistematski borbu protiv nepismenosti, postizava lijepe uspjehe!);

Družba braće hrvatskoga Zmaja (brine se za sva kulturna pitanja, u Zagrebu je uredilo gradsku pučku knjižnicu!), „Hrvatski Sokoli“ (preko 12.500) treba takodjer da budu ovdje spomenuti. — Hrvati u Americi (500.000) imaju veliko društvo „Hrvatsku Narodnu Zajednicu“. H. N. Z. je bogata, ona je središte svega narodnog života Hrvata, koji su u Americi.

* * *

Prošle se je godine porodila ideja, da se sva hrvatska narodno-obranbena društva ujedine u jedno, koje bi se zvalo „Strossmayerova Družba“, „Strossmayerova Narodna Škola“ ili slično. To bi društvo djelovalo svuda, gdje je hrvatski elemenat ugrožen, no do sada do osnutka ovoga centralnoga društva nije još došlo. To su najvažnije crte o hrvatskim narodno-obranbenim društvima, koja su tek u najnovije doba začela živahno, ustrajno, a mogu reći i uspješno djelovati. Dakako, kada bi prinosi za sva društva bili veći i uspjesi bi bili očitiji ...

F. K.:

UČITELJIŠČNIKOM V POMISLEK.

Izobrazba, ki jo nudi učiteljišče gojencu je nepopolna, pomanjkljiva na strokovnem kakor tudi na polju splošne izobrazbe. Razmeroma s plačo, ki jo dobivajo učitelji bi človek nevoljno vskliknil: še to je preveč! Ali računati je, da se bodo razmere v gotovem času tudi spremenile in kar pa je glavno: mnogi se ne more izogniti stanu, za katerega se pripravlja, in če je že primoran v to, potem je njegova dolžnost, da je v strokovnem oziru dobro podkovan in to iz enostavnega ozira, da zadovolji svoje predstojnike pa tudi ljudstvo, ki mu je izročilo svoje najdražje — deco v oskrbo.

Drugo pa je, da se zahteva od učitelja več kot od vsakega inteligenta, ki ima opraviti z ljudstvom. Kdor hoče med ljudmi imeti vpliv, mora biti vsaj deloma doma na raznih znanstvenih poljih, da more odgovarjati stavljenim vprašanjem radovednega ljudstva. Potrebno pa je tudi za svojo nadaljno naobrazbo postaviti temelj, kajti nevarnost je, da, kdor si tega ne ustvari v dijaških letih, si ga kasneje tudi ne; brez temelja pa je vsaka stavba nemogoča: kdor pa ne napreduje, nazaduje. To bi bil pogibelj učiteljstvu, njega vplivu, pa tudi vsemu kulturnemu razvoju med narodom.

Šola torej v te svrhe ne da vsega. Vrzeli, ki Vam jih je, tovariši učiteljiščniki, izpolniti že v dijaških letih mi je omeniti in Vas opozoriti na najvažnejše. Storim to, da Vam ne bode življenje šele povedati moralo, da je strokovna izobrazba v nje temeljih nepopolna kakor Vam jo nudi šola. Da je plul duh moderne kulture, znanosti, njih razvoja in vpliva na življenje mimo Vas, ne da bi Vi o tem v šoli kaj slišali.

Povedati pa mi je obenem, da je mnogokrat odvisno od stopnje naobrazbe učitelja tudi njega gmotno in socialno stališče. Faktum je, da je mnogi, ki ni upošteval temeljnih faktorjev socialnega stanja, že bridko proklinjal svoja brezdelno zapravljenega dijaška leta. Marsikatero bridko uro prinese takim tudi mnogokratno neumevanje reformnih pojavov, njih vzroka in njih smotra v stroki sami, koji so se posvetili, pa tudi na polju drugega znanstva ali bodisi pojavov v socialnem življenju.

Tovariši! ko bode prišel čas žetve vaših idej, glejte, da ne bodo prazne vaše sejalnice in, da Vam bode znana pot, znan način in smoter dela! Od nikogar ne pričakuje ljudstvo več kot od učitelja, nikdo drugi ne bode peljal naroda k osamosvojitvi, k svobodi, k sreči, kot učitelj, saj „vzgoja mladine zagotavlja in določuje prihodnost naroda“.*) In ker je vaša naloga tako vzvišena, imate se vestno pripraviti nanjo. Izpolniti vrzeli, ki vam jih pusti šola, je vaša dolžnost. To storiti pa je mogoče edino s samoizobrazbo. Potom samoizobrazbe do širšega temelja strokovne in splošne naobrazbe!

Kot rezultat in njega slednje konsekvence eksaktnih in drugih znanosti zanesla se je reforma v življenje. Preobrat v metodah in zistemih je odprl nove perspektive, pokazal nove naloge, nove smotre. Reformni duh časa je pronical tudi razne pedagoške sisteme in njih temelje ter jim vdahnil novega življenja.

Skoro neposredni stik pedagogike s filozofijo je povzročil vedno velik vpliv zadnje na prvo. Vsporeden razvoj zanesel je vspešne smotre, razlika je v tem, da je pedagogika poleg smotra, ki si ga je stavila, iskala tudi potov priti do njega, ideal realizirati.

Ne more se trditi, da je vladala katerikrat v vzgojeslovju okostenelost; prevelikega praktičnega in socialnega pomena je. Da pa je dobilo šele v renesanci in reformaciji pravi temelj, priča zgodovina. Tu se pričanja šele pravi pomen vzgojevalnih ved in njih razvoja.

Kar so stari kulturni narodi le slutili, pričelo je v poreformacijski dobi dobivati jasne oblike.

Slutili so stari grški modrijani, da je treba iti pri vzgoji in pouku z individualnega, s psihološkega stališča otroka in da jim kaže vzgojni smoter etika. Jasneje sta to povedala Quintilian in Vives. Na začetih temeljih pa so gradili dalje Komensky, Locke, Rousseau, Pestalozzi, Herbart in moderni. Iz del vseh pa zveni ena, generalna zahteva: Vzgoji morata biti temelj etika in psihologija.

„Obrazložiti, kako naj uravnamo naše npravne zadeve v nas in izven nas, za sedanjost in prihodnost, je lepa in dalekosežna naloga praktične filozofije“, pravi o etiki sloviti pedagog W. Rein v svojem delu „Grundriss der Ethik, II. 1906“. — „Ne pa samo naloga, marveč zahteva moderne pedagogike je, spoznati vrednoto človeških dejanj, njih principije, konstantnost in razvoj. Pedagogika prevzema najvišji cilj, ki ga zaznamuje etika človeku in neomahljivo vstraja pri njem. Etično usmotrena vzgoja določuje duha,

*) Prof. Dr. Drtina: Ideali vzgoje.

v kojem naj se vzgojuje. Etični ideal pronica skupnost vzgoje v posamezne podrobnosti. Kolikor jasnejši in konkretnejši je vzgojitelj, toliko smotrenejša in gotovejša je njega delavnost. Je etični ideal nejasno načrtan, izhaja iz motnih, razmitih oblik, maščujejo se te napake zelo bridko v vzgoji. Krasne besede zgoraj omenjenega pisatelja zadostujejo, da se spozna potreba proučevanja etike. Znano je, da se tega predmeta na učiteljski ne vzame popolnoma nič, zato je dolžnost vaša, tovariši učiteljski, nadomestiti nedostatek s samoizobrazbo. S študijem raznih etičnih del pa dosežete poleg popolnejše strokovne tudi del splošne izobrazbe. Življenje vsacega posameznika zahteva gotovih etičnih norm, po katerih naj bode uravnano njegovo delovanje. Zgoraj omenjeni etik-pedagog W. Rein bi bil v tem oziru za študij zelo priporočljiv. Krasna njegova dela: „Grundriss der Ethik“, „Pädagogik in systematischer Darstellung“, (posebno druga knjiga) naj bi poznal vsak učitelj. Komur pa dopuščajo sredstva in čas, naj seže po večjih znanstvenih delih moderne etike, kakor n. pr. Fr. Paulsen: „System der Ethik“; Spencer: „System der synthetischen Ethik“ in drugi moderni.

Razmotrenja etičnih principij pa vodijo nehote v psihologijo. „Genetično razložiti postanek in razvoj etičnih sodb je naloga psihologije“ (W. Rein: G. d. E.). Logično sledi iz zgornjih izvajanj, da se je že iz stališča, študija etike poglobiti v psihološke pojave. Zahteva pa isto pouk sam. Splošna kot specialna metoda temelji na psihologiji. Didaktike brez psihologije si sploh misliti ni mogoče. Nujno potrebno je iz tega razloga globlje spoznati psiho posameznika, otroka: „skupni obseg izkustev, njega razmirju do subjekta in v njem od tega neposredno pridejanih lastnosti“ (W. Wundt: Grundriss der Psychologie).

Ni dovolj poznati samo psihe posameznika marveč tudi socialne celote in mase. Učitelj nima opraviti samo z enim učencem temveč s celim razredom. Psihiški akti posameznika so v gotovih časih, pod gotovimi okoliščinami po kvaliteti in kvantiteti popolnoma različni. V masi so misli čustva poedinca vedno odvisna od psihiškega stremjenja slednje. Istotako pridejo tudi v organizirani socialni družbi skupne psihiške težnje v poštev. In, ali ni razred učencev končno socialna skupina? V pomenu besede kot se rabi v vsakdanjem življenju ne, če pa pomislimo na stremjenje, skupno dušno napetost, končni cilj, moramo pritrditi. Kdor pa hoče imeti uspeh, mora poleg razmotrenj duševnih dejstev, ki se pojavljajo v poedincu v normalnih razmerah, poznati tudi vsaj deloma socialno psihologijo. Zadnje se na učiteljski niti ne omeni, kakor ne bi eksistirala, dasiravno je ogromne pedagoške važnosti. Koliko pa se vzame na učiteljski psihologije, ki ji je namen podati temeljna psihološka dejstva posameznika, in kakšna je snov po kolikosti in kakovosti je znano vsakomur, ki se je bavil s predpisano knjigo. „Allgemeine Erziehungslehre v. Dr. G. A. Lindner, zwölfte Auflage von Dr. Theodor Tupet“ je knjiga, ki naj poda temelj. V skromnosti se knjigi niti ni dalo naslova psihologije, kar pa je vendar nje glavni namen. Pa na to se niti ne pride, ko bi le snov bila nekoliko obširnejša in prikrojena po rezultatih moderne empirijske, eksperimentalne psihologije. Namen knjige je, podati kandidatu

osnovne psihološke pojme, na katerih naj bi bil zasnovan ves metodološki in hodegetičski načrt. Nedostatki so veliki, in vsak, ki se je količkaj intenzivneje bavil s tem potrebnim in interesantnim, čeprav le kot s šolskim predmetom, spoznal je, da knjiga ne poda najnujnejših razmotrenj vzročnih zapovrstnostij, psihičnih zakonitostij, še manj pojem o pomenu in sili človeškega mišljenja.

Drugo kar sem omenil že ne pride tako nujno v pomen kot nedostatek, da ne da knjiga nikakih razmotrivanj kavzalnih prehodov posameznih psiholoških tvorb. Še manj pa jemlje ozir na psihične pojave, ki so v direktni zvezi s fiziološkimi; in vendar so psihična razmotrenja s fiziološkega stališča objekt modernim psihologom, a poleg tega velikega pedagoškega pomena. Vsega tega predpisana učna knjiga pogreša, dolžnost posameznika je, nadomestiti nedostatek potom samoizobrazbe. Tu ni odlašanja, brez vseh izgovorov na delo! V „Sammlung von Abhandlungen aus dem Gebiete der pädagogischen Psychologie und Physiologie“ nahaja se mnogo prekrasnih del, ki bi preštudirana zapolnila vrzeli. Priporočljivo je, da bi se intenzivneje bavili s posameznimi deli avtorjev, ki so vse življenje posvetili študiji človeške psihe: n. pr. W. Wundt: Grundriss der Psychologie; Spencer: Prinzipien der Psychologie; Rehmke: Lehrbuch der allgemeinen Psychologie, Die Seele des Menschen.

Opozoril sem vas, tovariši učiteljsčniki, na vrzeli strokovne izobrazbe, ki vam jo poda šola. Potom samoizobrazbe lahko dopolnite primanjkljaje.

Zahteva samoizobrazbe pa sega tudi na polje splošne naobrazbe. V naslednjem hočem le podati v glavnem smer, po kateri mislim, naj bi izpolnili svojo nalogo, nalogo dijaških mladih let. Cilj je: umsko in нравno izpopolnjevanje. Poglobitev kulturnega življa in iz tega izvirajočega hrepenenja po razširjenju umstvenega kot izkustvenega kroga temelji v splošni izobrazbi. Zelo široko je njeno polje, povdarjati pa je, da je v prvi vrsti na mestu spoznanje samega sebe, razjasnjenje razmerja do družbe, sveta in poslednjih vprašanj. Postati učitelj bi naj ne pomenilo samo stopiti v gotov stan; prevzeti dolžnosti ljudskega učitelja znači mnogo več: spoznati samega sebe, zavedati se svojega razvoja, pomena svojega življenja, svoje misije, pa tudi svoje končnosti. Definirati svoj lastni jaz, pregledati meje in globino svojega znanja ter dati tvorbi tega v tem vrednost, da je ona življenska sila gotove socialne skupnosti. „Duševna moč skupnosti je zavisna od stopnje omikanosti posameznika“ (W. Rein. G. d. E.).

Kdor hoče biti „reformator idej, reformator značajev in tako v neizmerne dalje ustvarjajoča moč“ (Ellen Key) mora v prvi vrsti biti reformator lastne individualnosti. Umetnik, kojega prvi umotvor je bila lastna osebnost, le temu je mogoče izklesati „nove tipe z višjimi ideali, potnike nepoznanih potov, mislece nemišljenih idej“.

Zahteva študija etike in psihologije se javlja kakor je iz povedanega razvidno poleg strokovne tudi v splošni izobrazbi. Zanimariti pa se ne sme, kar sem že zgoraj omenil, študij socialne psihologije in njej podrejene psihologije mas. Tu že stopa na površje nujnost sociološkega študija.

Človek ni sam, biva v družbi. Poznati družabne temelje, principije njenega razvoja in izpopolnjevanja dolžan je vsak inteligent. Tudi s politiko kot znanosti pečati se vam je intenzivneje. Teoriji sledi praksa: skrbeti je, da s stalnim primerjanjem in kritikovanjem prouči politične probleme, dobi smisel za toleranco, posebno pa, da ko nastopi, dobi dela v javnosti, v kaki stranki, da bode težilo delo za tem, da se stranka, koji se pripada vedno bolj izpopolnjuje, da ne odreveni v strankarskem dogmatizmu. Vse politično postopanje, razvoj in delovanje pa ima temeljiti na kulturnem in gospodarskem temelju. Neodvisnost določuje kulturna in gospodarska sila, zato je prepotrebno baviti se z vprašanji ene kot druge tvorbe. Ozki stik socioloških, socialnih, političnih in narodno gospodarskih problemov navaja na literaturo, ki naj ne bode nepoznana učiteljstvu: Spencer: *System der synthetischen Soziologie*; Sombart: *Sozialismus und soziale Bewegung*; Th. G. Masaryk: *Die philosophischen und soziologischen Grundlagen des Marxismus*; *Grundlagen der Nationalökonomie*, Roscher: *Politik, Philosophisch-soziologische Bücherei*; V. Žun: *Osnovni nauki o narodnem gospodarstvu*.

Omenil sem zgoraj, da naj temelji politika na kulturi. Moderna doba zahteva enotnost naobrazbe, umevanje vseh oblik kulturnega življenja. Taka oblika kulturnega življenja pa so ravno misli modernega človeka o svetu in življenju. Želeti je, da se spozna smisel in cilj življenja. Zato naj se z nikako skepto ne ogiblje religioznih in filozofičnih vprašanj. Umevanje teh znanostij podati če tudi umevanje življenja in sveta. Tudi več kulturno-historičnega študija bi bilo želeti; da, je naravnost potreben! Razmotrenj kulturno-historičnih, filozofskih, religioznih dobiti je v mnogih modernih znanstvenih delih, kakor n. pr. Houston Stewart Chamberlen: *Die Grundlagen des XIX. Jahrhunderts*, Worte Christi, Immanuel Kant; Drtina: *Miselni razvoj evropskega ljudstva*; Lange: *Geschichte des Materialismus*; Feuerbach: *Wesen der Religion*.

Sistematičnost posameznih naravoslovnih skupin, ki se goji pri pouku naravoslovja na učiteljiščih ne poda nikakega novega upogleda v notranjost življenja. Zopet tu stopa na dan načelo samoizobrazbe. Principije in rezultati naravoslovnih znanostij pronicajo vse znanstveno tn kulturno življenje. Več študija biologije je opravičena zahteva. V to še sili študij psihologije. Na fiziologiji, na anatomiji temelje psihološka razmotrenja nove dobe, seveda v zadnjih principijah, medtem ko se izhaja navadno iz neposrednega spoznanja. Moderna higiena ravno tako zahteva biološkega študija: kako se boriti proti alkoholizmu, ako ni zasnovan boj v temeljih, v bioloških dokazih potrebe abstinence. Kako se uspešno zoperstavljati seksualizmu, ako so strašne posledice v organizmu, njega anatomija in fiziološki procesi neznani, ako je neznana sila podedovanja.

A tudi filozofičnim in religioznim razmotrivanjem je v moderni dobi temelj naravoslovje. Intenzivnejši študij kosmologije, geologije, paleontologije, pa tudi nauka evolucije, descentence, mikroskopije donesel bi novih mislij, novih smeri. V Stuttgartu na Nemškem je društvo „Kosmos“, Gesellschaft der Naturfreunde“, ki izdaja poleg mesečnika vsako leto pet publikacij

eksaktno naravoslovnih študij, in to iz polja biologije; sistematike (seveda ne v starem pomenu ampak dovršene na principijah morfološko-biološke metode) astronomije, fiziološke psihologije a tudi živalske in rastlinske psihologije. Poljudne in kratke razprave dajo vsakomur zadosten pregled, ki ga rabi v izpopolnitev splošne izobrazbe.

Tovariši! čas hiti, doba dijaških let bode minula naglo; niti zavedli se ne boste, in že bode treba stopiti v življenje. Nesmotnega, negotovega koraka bo stopal v življenje oni, ki je zapravljal dobo mladih let; samozavestna pa bode stopinja inteligenta, ki ni zadostil samo zahtevam šole, marveč zahtevam časa, zahtevam dobe. Zato na delo! „Živi, delaj, твори! Ne sedi, ampak brskaj po nerešenih ugankah! Tvoja volja, tvoja zavest hrepeneča kvišku, naprej, naj te pelje k cilju“ kliče sloveči Norvežan Ibsen mladini. Ne v gostilni, pač pa pri knjigi, predavanju, v galeriji slik, v muzeju, v gledališču, v razstavi, v knjižnici, arhivu, v tovarni in prosti naravi uporabljajte v svoj in svojega naroda prid zlate minute prostega časa. „Na dobri razdelitvi časa temelji vse učenje“. Zlate besede Komenskega si zapišite globoko v dušo!

Z izobrazbo boste dosegli vsega, česar želite: spoštovanje, čast in lepšo prihodnost v socialnem in gmotnem oziru. „Izobrazba postaja vsakdanji kruh“ pravi znani češki pedagog Drtina v svojih „Idealih vzgoje“. Življenje vam jasno priča v resničnosti teh besed. Na delo torej, brez odmora!

III. NARODNO-RADIKALNI SHOD V LJUBLJANI V DNEH OD 16. DO 19. SEPTEMBRA 1909. (DALJE).

POZDRAVNI VEČER.

Ljubljana se je v četrtek 16. septembra pripravljala, da navdušeno sprejme češke goste-akademike, ki so imeli priti z večernim gorenjskim vlakom. Mnogobrojna množica, med njimi gospodične s cvetkami, je čakala pred južnim kolodvorom, da pozdravi Jugoslovane in Čeha. Dospeli so pravočasno srbski akademiki iz Beograda in Dunaja in Hrvatje iz Zagreba ter se odpeljali na odkazana jim stanovanja. Čehov pa ni bilo. Razširila se je govorica, da jih je vlada nalašč zadržala nekje na Spodnjem Avstrijskem, boječ se, da ne bi prišlo v Ljubljani do demonstracij. Telegrama, poslana iz Budějovic in iz Reiflinga na pripravljani odbor, sta se menda „izgubila“. To je javnost še potrdilo v mnenju, da jih je vlada namenoma zadržala. Češki akademiki so prispeli šele naslednje jutro.

Kljub temu se je vršil v četrtek pozdravni večer v dvorani hotela „Tivoli“. Predsednik eksekutive tov. iur. Milan Korun je pozdravil navzoče goste, zlasti Srbe, Hrvate in Bolgare. V imenu kranjske narodno-napredne stranke je pozdravil narodno-radikalno dijaštvo dr. Novak. Govorili so še občinski svetnik Franchetti, in po en Srb, Bolgar in Hrvat.

PRVI DAN SHODA.

V imenu sklicateljev otvori ob 9. uri zjutraj shod tov. cand. iur. L. Mastnak, povdarjajoč, da bodi shod verna slika našega dela. Prvi shod v Trstu l. 1905. je bil posvečen dijaškim vprašanjem, drugi shod v Celju l. 1907. se je pečal z važnimi socialnimi vprašanji: s šolstvom, sokolstvom, narodno obrambo itd. Smoter tretjega shoda pa bodi poglobljenje in razširjenje in obenem manifestacija, da se ne damo zatreti niti od vlade niti od klerikalizma. Nato se izvoli per acclamationem predsedstvo: predsednik tov. cand. iur. M. Korun (Tabor), podpredsedniki: cand. iur. Lev Brunčko (Adrija), cand. iur. Fr. Trampuž (Slovenija), g. Benda (Čeh), g. Popović (Srb), g. Novak (Hrvat), g. Vakavčijev (Bolgar), zapisnikarji: cand. iur. I. N. Vrabl (Tabor), phil. A. Debeljak (Slovenija) in iur. A. Čop (Adrija).

Predsednik tov. Korun se zahvali za izkazano mu zaupanje ter želi, da bodi shod poleg drugega tudi mogočna protiklerikalna manifestacija. Dokazati hočemo, da ima narodni radikalizem pri mladini večino po kvantiteti in kvaliteti. Prosi, da mu shod dá dovoljenje brzojavno pozdraviti „Sjezd pokrokové mladeže“ v Kraljevem Gradcu. Se sprejme. Nato prečita došle brzojave in pozdrave. V imenu Čehov govori podpredsednik Svaza českoslov. studentstva Hansfk, za Hrvate Novak, za češko državnoopravno Omladino g. Stehlik vitez z Čenkova, za slov. sekcijo „Svobodne Misli“ g. V. M. Zalar in za narodno-radikalne starešine g. A. Ribnikar.

Nato sledi referat tov. med. V. Zalokarja:

Splošen pregled narodno-radikalnega dijaštva.*)

V dijaškem življenju, v življenju dijaških struj ni stalnosti. Naglo sledi generacija za generacijo in vsaka prinaša novih idej, novih programov; že v mladi naravi leži vzrok neprestanega vrvenja, izpreminjanja in nadomeščanja. Slovensko dijaštvo v splošnem, kot celota, ni nikdar nastopalo z izrazitim, konsekventno izvedenim programom, le tuptam se je dvignila ta ali ona generacija nekoliko više in je nastopila kolikor toliko enotno, toda naslednja generacija je že zašla na druga pota, si poiskala novih smeri. Taki pojavi so bili skoro vselej efemernege značaja. Šele narodni radikalizem je vpeljal v dijaštvo sistem, začrtal gotovo trdno pot in postavil jasne cilje. Namesto skakanja iz enega ekstrema v drugi, namesto nedosledne izpreminljivosti je postavil konsekventen program, zmožen evolucije in neprestanega izpopolnjevanja. In to mu je bilo mogoče le vsled tega, ker je imel v rokah dve mogočni sredstvi: prvič bogato idejno vsebino in drugič trdno organizacijo s primerno taktiko. Dotedanje slovensko dijaštvo je bolehalo na isti bolezni, kakor slovensko kulturno in politično življenje; pojavljalo se je namreč v epizodah, v več ali manj važnih, več ali manj kratkotrajnih. Zgodovina slovenskega naroda, kulturna in politična, se je vršila brez notranje zveze in brez enotnega cilja; med posameznimi

*) Referat prinašamo v ekscerptu.

razdobji ni prave nujne vezi. Poleg teh teoretičnih razmišljanj je bil glavni vzrok, da se je porodila narodno-radikalna dijaška struja, ta, da so vladale na Slovenskem neznosne razmere, bodisi v politiki, bodisi v kulturi. Plitvost in površnost, hlastanje od slučaja do slučaja: to so bili glavni znaki tedanjega našega javnega življenja in delovanja. Manjkalo je poglobitve.

Da se tem odpomore, je narodni radikalizem zahteval, da se vsak posameznik izpopolni in poglobi potem samoizobrazbe. Zadel pa je na hud odpor pri starejši dijaški generaciji, ki je živela po vzorih nemškega burševstva ter zapravljala svoja mlada leta z brezmiselnim sabljanjem in naravnost pogubnim popivanjem. Po dolgih in ostrih bojih si je izvojeval najprej dunajsko „Slovenijo“, za njo pa sta sledili kmalu novi društvi v Gradcu in v Pragi: „Tabor“ in „Adrija“. Polagoma so se izgubljale stare razvade in radikalizem si je pridobival čim dalje več tal med dijaštvom.

Eno glavnih njegovih načel je bilo začelo „absolutne narodnosti“. V narodu namreč vidi narodni radikalizem ono socialno skupino, v kateri moremo v prvi vrsti udejstvovati svoje moči. Ne mislimo si narodnosti kot boga, absolutnega in nedotakljivega, in zaradi tega tudi ni naš program program omejenega šovinizma, kar se nam je neredko očitalo, mi vidimo v narodu samo nam najbližjo in za nas najmerodajnejšo socialno skupino. Narod in narodnost torej promatramo s popolnoma socialnega stališča. Nadalje je radikalizem demokratičen in napreden. Glede vseh socialnih faktorjev, torej tudi glede vere, si prilašča pravico proučavanja in kritičnega pretresanja. Temelječ na pridobitvah znanosti in opirajoč se na znanstvene metode hoče v vsakem vprašanju zastopati načelo zidajočega kriticisma.

Ta teoretična načela so vedla narodni radikalizem konsekvntno do tega, da je stopil med narod in tam z vso energijo in vstrajnostjo delal na prosvetnem polju. Ustanovila se je „Prosveta“, najodličnejše slovensko ljudsko-izobraževalno društvo, ki je oralo ledino na polju ljudskega knjižništva in predavateljstva ter tekom let doseglo prav lepe vspehe.

Radikalizem hoče ohraniti dijaštvu popolno prostost in neodvisnost od političnih strank in je zaradi tega proglasil načelo nadstrankarstva. Kot kulturna struja noče, da bi se dijaštvo kot celota vezalo v politične programe in se udeleževalo vsakdanjih političnih bojov, dobro vedoč, da je trezno presojanje mogoče le pri neodvisnem in nevezanem človeku. Politika mu je znanost. To načelo nadstrankarstva pa ni bilo postavljeno samo z ozirom na tedanje politične razmere, veljavno je isto tako tudi še sedaj in ostane glavni karakteristikon narodno-radikalnega dijaštva.

Najhujši sovražnik narodnega radikalizma je bil in je še klerikalizem, ki je takoj spočetka zaslutil, da gre naša struja po trdno začrtani poti naprej. Tudi starejša slovenska inteligenca je gledala na nas nekako prezirljivo in zaničujoče, ker ni mogla pojmiti našega podrobnega socialnega dela. Izšla je pač po večini iz tistih časov, ko se dijak še ni pečal s takimi stvarmi. Slovenska javnost ni sprejela radikalizma prijazno; ignorirala ga je in mu včasih celo ostro nasprotovala. Vendar pa so njegove ideje zmagovale. Polagoma je slovenska javnost spoznala, kolike važnosti je ljudsko-izobraže-

valno delno in danes tudi že slovenska inteligenca, ki je nekdanj zanemarjala te stvari, ustanavlja knjižnice, goji predavanja itd. Celo klerikalizem si je prilastil naš ljudsko-izobraževalni program, toda izrabljal je prosvetno delo v svoje strankarske, politične namene. Stranka mu je namen in ne prosveta. Naš list „Omladina“ je v marsičem pomagal, da se je spremenilo javno mnenje na Slovenskem. Za poglobitev skrbimo s svojo „Znanstv. knjižnico“.

Vstop narodno-radikalnih starešin v politično narodno-napredno stranko na Kranjskem je povzročil mnogo nejasnosti in vzbudil mnogo kritike.*) Načelo nadstrankarstva je obvezno za dijaške narodno-radikalne organizacije; starešine pa morejo vstopati v politične stranke, ki vsaj približno odgovarjajo našemu radikalnemu, kulturnemu programu.

*) Zdi se nam potrebno, da povemo, kako sodi o našem gibanju dr. Dermota v „Slovanskem Přeledu“, XII. letnik, 2. in 3. številka:

„Da, napredna stranka (da zvemo celo resnico, je treba reči tudi to), ko se je začelo po vseučiliških mestih, Dunaju, štajerskem Gradcu in Pragi, med akademično mladino porajati nekaj novega, svežega, napredna stranka se je trudila navsekriplje, da bi se ta novi pokret kolikor mogoče ne razvijal samostojno in neodvisno od političnih strank. Tega gibanja ni razumela naša „napredna“ javnost; ne more se trditi, da ga ni hotela pojmiti — mogla ga ni enostavno ter si je zato pomagala z molčanjem.

Bilo je to gibanje narodno-radikalnega dijaštva, porojeno na Dunaju l. 1901. Bilo je dete nerazveseljivih razmer v slovenski domovini, občni rezultat modernega mišljenja slovenskega dijaštva. Narodnost mu je bila največja dolžnost. Dijaštvo je začelo pri sebi, zahtevajoč od slovenskega študenta večje pridnosti, dela in zopet dela, samopomoči, samovzgoje, vsestranske izobrazbe. Zavrglo je stare tradicionalne razvade in študentovske napake. Zaupajoč v lastno nezlomljivo silo si je hotelo izdelati novo naziranje v dijaškem življenju. Zahtevalo je ekonomično izbiro stanu, širilo ljudsko prosveto, seznanilo Slovence z narodno-obrambenim delom. Ogibalo se je političnih strank in hotelo postati enotna slovenska kulturna smer. Skratka, kakor je rekel vodja tega gibanja dr. Žerjav: „Narodni radikalizem, kakor ga pojmujejo mi, je spojitev idealizma z realizmom v delu, ki mora brezobzirno izrjaviti slabo, dobro pa razviti do idealne popolnosti“.

Radikalno dijaštvo je dobro razumelo svojo nalogo in jo skušalo izvesti. Ustanavljalo je ferijalne organizacije, reorganiziralo v marsikaki smeri slovenska akademična društva in življenje v njih, odprlo akademičnemu naraščaju slovenskemu novih vidikov — posebno se je seznanjalo s češkim dijaštvom in se zanimalo za češko manjšinsko delo.

V teh smereh je treba brezpogojno priznati, da je narodno-radikalno dijaštvo delalo resno in da more zaznamovati precejšne uspehe — neglede na to, da njegovo stremljenje ni našlo v t. zv. napredni javnosti odmeva in podpore. Morda si je predvsem zato osnovalo dijaštvo tudi svoj mesečnik „Omladina“, s katerim je tudi jako vplivalo na srednješolske dijake. Po tem sodeč se je moglo pričakovati, da bo nova generacija napredne smeri čilejša, samostalnejša, doslednejša in globočja nego stara liberalna. Tu pa nas presenetijo, da so takoj prvi absolventje iz tega gibanja, bržko so se vrnili z univerze in se začeli udeleževati političnega življenja, vstopali v liberalno stranko. Čutili so, da jim primanjkuje energije in brez dvoma tudi duševne podlage, da bi tudi v praktični politiki in socialnem življenju slovenskem izvedli taisto, kar so lepo začeli v dobi vseučiliških študij, namreč, da bi postali samostojna kulturna smer i doma, kakršno so zastopali na univerzah izven domovine. Tako se godi, da se serijozno delo iz vseučiliške dobe narodno-radikalnega dijaštva izenačuje s poznejšo slabo prakso v liberalni stranki. In shod narodno-radikalnega dijaštva, ki se je vršil septembra v Ljubljani, se je gibal docela v liberalnem toku.“

Temelj in pogoj narodno-radikalnega gibanja je smotreno zasnovano delo. Naše organizacije morajo v prvi vrsti gledati na to, da dobe med se vstrajnih, energičnih delavcev, najsi tudi pri tem ne dosežejo obilega števila. Gledati moramo na kvaliteto in ne na kvantiteto, kajti naš program je — delo.

K besedi se je priglasil tov. iur. Fil. Uratnik, ki je poudarjal potrebo po poglobitvi našega svetovnega naziranja. Narodni radikalizem je že izvršil svojo nalogo. Tov. med. Mirko Černič je v debati razpravljal o vstopu narodno-radikalnih starešin v narodno-napredno stranko na Kranjskem in se obširneje pečal s to politično stranko. V celem razvoju je prispela narodno-radikalna struja do najtežje, morda najusodnejše točke: do političnega praga. Omenjajoč sklep eksekutive, ki želi in zahteva, da ohranijo naši starešine navzlic politični razdelbi skupnost kulturne organizacije, ki naj med njimi vzdržuje prijateljsko toleranco in spoštovanje medsebojnih nazorov ter ostane v ozki zvezi z našimi organizacijami — pravi, da je to v teoriji brezdvomno opravičeno, boji se pa, da ostane to v praksi le pobožna želja. Glede narodnosti ima narodno-napredna stranka mnogo grehov na sebi: nemški kuverti, prodajanje posestev Nemcem, izrabljanje bojkotnega gibanja od nekaterih „oberrodoljubov“ itd. Stranki odreka demokratičnost in pojasnjuje to na konkretnem primeru. Kljub vstopu naših starešin pa dobi strankinih temeljnih grehov ni odklenkalo. Slovensko napredno politiko nadalje karakterizira nedoslédnost. Obsoja članek „Cesarjeva graja“, ki je izšel v glavnem strankinem glasilu. Prehajajoč od narodno-napredne stranke na slov. demokracijo, pravi, da slovenski socialni demokratje premorejo duševno in materielno izborna znanstveno revijo, narodno-napredna stranka nima niti politično-znanstvene. Tudi strankino časopisje ni na svojem mestu. Prihaja do vprašanja: „Ali naj gremo za starešinami?“ Odgovarja, da je dovolj polja za vse izven političnih strank. Škoda tratiti sile za preluknjano barko. A odprta je pot v socialno demokracijo, ki jo govornik priporoča vsem onim, ki mislijo, da morajo nemudoma v politično stranko. Seveda se mora ta stranka približevati češki socialni demokraciji. Oni pa, ki ne marajo v delavsko stranko, naj stopijo v zvezo z učiteljstvom in polože temelj novi stranki dela, demokratične in narodne ideje. Zlasti naj starejši posvečajo vso pozornost mladini, naraščaju. Končno želi debatant, da naj se smatrajo njegova izvajanja kot kritika — četudi

O dr. Dermotovi sodbi glede političnega delovanja naših starešin, za enkrat ne moremo razpravljati. Ozreti se hočemo le na zadnji stavek gornjega citata. — Po zaslugi preskrbne vlade smo morali zborovati po § 2 in vsled tega javnost ni natančno poučena o vseh debatah in referatih našega shoda; javnost, in tako tudi g. dr. Dermota, je sodila naš shod samo po časniških poročilih. Morda so bile neposredni povod tej sodbi tudi besede deželnega poslanca dr. Novaka, ki nas je nazival „narodno-napredno dijaštvo radikalne struje“, in besede državnega poslanca in župana Ivana Hribarja, ki nas je imenoval del napredne stranke. Priznati moramo, da je prinašalo napredno politično časopisje dokaj vestna poročila o našem shodu in da je narodno-napredna stranka nastopala proti nam, kakor proti neodvisni dijaški struji, korektno. Povdariti pa moramo, da je naša struja še vedno nadstrankarska in naše poročilo v „Omladini“ mora o tem vsakogar prepričati. Glej referat tov. Zalokarja in sledečo debato tov. Černiča!

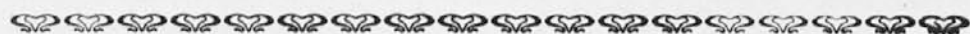
Opomba uredništva.

ostra. To kritiko naj ovržejo s silo dela. — V istem smislu je govoril tov. iur. Čok, oziraje se zlasti na tržaške, obmejne razmere.

Tov. starešina A. Ribnikar je obširno zavračal trditve tov. Černiča in pojasnjeval, s kakšnimi nameni in pod katerimi pogoji so starešine vstopili v narodno-napredno stranko.

Debata se je končala šele popoldne. Sklepno besedo je imel referent tov. Zalokar, ki je odgovarjal tov. Uratniku glede svetovnega naziranja. Ne želimo si dogmatičnih, za vse strogo obveznih načel, želimo, da si vsakdo sam ustvari nazor na podlagi znanstvenih dejstev in potem znanstvenega dela.

(Dalje prihodnjič.)

SLOVENSKO DIJAŠTVO.

Manifestacija v Pragi za slovanske visokošolske zahteve. Kakor vsako leto, se je tudi letos vršila velika manifestacija in sicer na obeh čeških visokih šolah. — Na univerzi je pravnik Tížek govoril o zgodovini boja za drugo češko univerzo. Prorektor prof. dr. Heyrovský je poudarjal veselo dejstvo, da študentstvo nastopa s profesorji skupno v vrstah, omenil lepo manifestacijo v Brnu in govoril o potrebi drugega vseučilišča in o pravici češkega naroda do njega. Končal je z besedami: „vseučiliško vprašanje ima pa tudi politično stran; ni namreč mogoče, da bi kulturno in gospodarsko silni narod, zvišujoč vedno in vedno svojo kulturo, ne dobil tudi večjega političnega vpliva.“ Za Slovence je govoril pravnik Hrašovec o naših zahtevah, se spominjal naklonjenosti prof. zbora, ki je bil takoj pripravljen za izvršitev naše ideje, za provizorij slov. univerze na češkem vseučilišču v Pragi. Izraža upanje, da nas bode tudi v bodoče podpiral.

Na tehniki je stavbenik Hanzík narisal zgodovino boja, podal zanimive številke, iz katerih se razvidi, kolikokrat več je vreden Nemec od Slovana, in končal z vzklikom: nikdo na nemške visoke šole avstrijske! Za Slovence je govoril stavbenik Mačkovšek: šolske zahteve. Izvajal je: Že pred sto leti smo imeli v Napoleonovi Iliriji svojo visoko šolo, akademijo. Danes pa, v Avstriji, kjer se baje vlada po principu enakopravnosti, nimamo niti slovenskih predavanj, ki so bila še l. 1854. na graški univerzi. „Drang nach Süden“ je ona sila, ki nas hoče uničiti, in zaradi tega tak odpor v nemškem taboru proti slovenski univerzi. Razpoloženje „kulturnega“ nemškega naroda nam pa kažejo besede, ki jih je še v XX. stoletju zapisala „Leipz. Zeitung“: „Es war überhaupt ein Fehler, die Slovenen anzuerkennen“.

V nov štadij stopa vprašanje slovenskega vseučilišča z nameravanjem provizorijem v Pragi. To je pot, po kateri moramo do zmage. In slovensko dijaštvo ne odstopi od tega niti za las. Zaraditega pa naj bo današnji shod tudi odločen protest proti mahinacijam slovenskih klerikalcev proti nečednemu ravnanju deželnega odbora kranjskega, ki odvzema štipendije onim, kateri se hočejo v Pragi habilitirati, pa tudi proti ostudni gonji klerikalne žurnalistike v Pragi. — Naš cilj je jasen, in pot, po kateri hodimo, najboljša.

Ko sta bila shoda končana, katerim so prisostvovali tudi profesorji, se je razvil skozi Prago impozanten sprevod, katerega se je udeležilo 4000 visokošolcev.

Prvoletniški večer »Adrije« je vzpel kar najbolje. Posetilo ga je razven članov »Adrije« tudi mnogo slovanskih gostov. Govorili so tovariši Weixl Slavko, Pučnik, dr. Rostohar, Šemrov, Lah, Čok, Kramer, v imenu Hrvatov in Srbov g. Borčić, za »Svaz« t. Tvrzický, nadalje znana prijatelja Slovencev g. dr. Šebesta in g. Strakotý; za prvoletnike pa tovariša Gnus in Jelenc. Bil je to lep programatičen večer, pri katerem je nastopil tudi pevski zbor, ki ga vodi t. Tollazzi.

»Adrija«. Društveno življenje postaja jako živahno. Osnovel se je socijološki klub, katerega vodi t. dr. Rostohar in ima vsak teden sestanke. — V manjšinskem odseku je referiral tov. Mačkovšek o našem položaju in najbližjih nalogah; v lepi debati, ki je sledila, se je določil načrt letošnjega dela. Odsek je priredil ekskurzijo v »Pošumavsko Jednoto«, kjer so funkcionarji tega obrambnega društva razložili namen, pomen in ustroj P. J. — V programatičnem odseku je t. Pučnik referiral o razvoju naše struje, v znanstvenem pa t. Kramer o avstrijskih drž. osnovnih zakonih (2 krat). Čajevi večeri so vsako soboto.

»Adrija« ima v zimskem tečaju l. 1909/10 sledeči odbor: teh. Janko Mačkovšek, predsednik; med. Brunon Weixl, podpredsednik; teh. Gustav Dežela, tajnik; pravnik Mirko Dežela, blagajnik; teh. Ivan Zorman, knjižničar; teh. Anton Ozvald, gospodar; teh. Jože Jelenc, časnikar; teh. Drago Leskovšek in teh. Fran Zelenko, namestnika; med. Ivan Jurečko in pravnik Fran Šemrov, preglednika.

Jugoslovansko medicinsko društvo v Gradcu. Z namenom, da se čim boljše pripravijo za vzvišeni zdravniški poklic, so si jugoslovanski medicinci v Gradcu osnovali svoje društvo, ki se je na l. rednem občnem zboru takole konstituiralo: Predsednik: med. dr. phil. Mikuličič; podpredsednik: med. Fodorovič; blagajnika: med. Pasini in Volavšek; tajnika: med. Sekulič in Šlander; knjižničarja: Teodosijevič in Heinz, med.; gospodar: med. Atanasoff; revizorji: med. Vesič, Borič, Barbot, Anger, Zarjan in Primšar.

Društveni obstanek, združen z velikimi materialnimi izdatki, je odvisen mnogo tudi od jugoslov. rodoljubov, ki morajo društvo podpirati kot izvanredni, dobrotni, podporni in ustanovni člani.

Jugoslovansko medicinsko društvo torej ni važen pojav samo radi solidarnosti štirih bratskih narodov, nego je najjasnejši dokaz njihovega skupnega interesa in njihove kulturne vere. Kajti gotovo je, da je kulturna vzajemnost južnih Slovanov najmočnejša in najsigurnejša podlaga za boljšo bodočnost.

»Klub slovenskih medicincev na Dunaju« si je izvolil za zimski tečaj sledeči odbor: t. Tavčar Joško načelnik, t. Zupan Fran tajnik, t. Murgel Ervin knjižničar, t. Küssel Božidar blagajnik, t. Vidmar Drago namestnik, t. Pesjak Rado preglednik.

Iz »Slovenije« na Dunaju. Mlado, sveže življenje je zavladalo v našem društvu. Ne morda vsled numerične društvene moči — društvo šteje skoro 80 članov — ampak vsled prepričanja, da le na delu, samopomoči in samozobrazbi temelji moč posameznika in celote. Jedro društva je izobraževalni klub, na čelu mu tov. med. Černič. Klub združuje v sebi vse društvene člane. Njegovo delo se je razdelilo v tri glavne panoge: za splošno izobrazbo, za kar bosta skrbela v prvi vrsti medicinski in juridični klub, za programatične točke in pa za poljudna ljudska predavanja. Ta naj bi obsegala narodnostna, gospodarska in kulturna vprašanja. Posamezni člani so si razdelili delo; začetkom vsakega meseca se zbero in določijo

predavanja za tekoči mesec. Predavanja naj se izpopolnjuje z debato ter se narede pripravna za predavanja v domovini. Kot rezultanta vseh teh predavanj naj se potem precizira, ako bo potrebno, politično stališče naše struje. Sedaj še predava tov. starešina Ribnikar, ki je otvoril cel ciklus predavanj. Vršila so se sledeča: Žurnalistika (s posebnim ozirom na naše slovenske razmere), O ljudski izobrazbi, Ljudske knjižnice in o Organizaciji mladine. Tozadevna debata nam je prinesla še marsikatero jasnost. Tudi izleti se pridno vrše. Omenim naj le največja dva: v državno tiskarno na Rennwegu in v Centralno knjižnico. Marljivo posluje srednješolski odsek. Ustanoviti se namerava tudi žurnalistični odsek in pa sekstet na lok.

»Slovenija« na Dunaju si je za tekoči zimski tečaj izvolila sledeči odbor: Predsednik: tov. vet. Fran Ks. Zavrnik; podpredsednik: tov. iur. Ivan Sajovic; tajnik: tov. iur. Rado Prešern; blagajnik: tov. iur. Stanko Stor; knjižničar: tov. iur. Fran Albrecht; arhivar: tov. iur. Danilo Kordjan; gospodar: tov. med. Joško Tavčar; namestnika: tov. med. Mirko Černič in tov. med. Stanko Ruprecht; pregledniki: tov. phil. Anton Debeljak; tov. iur. Mirko Perhavec; tov. med. Vek. Zalokar.

Kot starešine »Slovenije« so se priglasili: abs. jurist tov. Josip Agneletto; abs. iur. tov. Leopold Boštjančič; abs. phil. tov. Fran Bradač; abs. iur. tov. Emil Brezigar; abs. iur. Ivan Debenjak in abs. iur. tov. Janko Olip.

Akad. tehn. društvo »Tabor« si je na svojem I. občnem zboru z dne 20. vinotoka izvolilo sledeči odbor: predsednik: cand. med. Rado Schober; podpredsednik: Mirko V. Brezovnik; tajnik: cand. ing. Fran Fischer; blagajnik: stud. iur. Jakob Božič; gospodar: stud. geod. Janko Hreščak; knjižničar: stud. chem. Vlad. Frankovič; namestnika: stud. geod. Škerk in stud. iur. Martin Rus; pregledniki: stud. phil. Šlibar, Lj. Mlakar in stud. ing. Matko Miklič. Dne 3. listopada pa se je vršil prvi izredni občni zbor, združen s prvoletniškim večerom v gostilni zur »Weinhecke« Klosterniesgasse. Pozdravil je prvoletnike v prav iskrenih besedah tov. starešina Korun, polagajoč jim na srce jedro narodno radikalnih idej in bodreč jih k pravemu svobodnemu življenju, da bi stopili potem v javnost kot celi možje, pri tem pa ne pozabili čustvene vzgoje, h kateri bi se od časa do časa zatekali in iskali tam idealizma, zdravega idealizma, po katerem izteza realno in suhoparno življenje svoje pogubonošne roke. Idealizem pa bodi nekaj predpogoj vsakemu resnemu in vstrajnemu delu za narod. V istem smislu so govorili tudi st. Schober, st. Satler in tov. st. Mirk. Po zaključitvi oficijelnega dela se je razvila živahna prosta zabava!

SREDNJEŠOLSKI VESTNIK.

Gajeve slavnost na I. državni gimnaziji v Ljubljani. Ni naš namen razmotrivati, če so take slavnosti potrebne ali ne, naše odločno mnenje je pa, če se prirejajo, naj se prirede bolj dostojno, kot se je praznovanje Gajeve stoletnice. Prvo je bilo to, da se slavnost ni priredila v slavnostni dvorani, kot vse dosedanje, tako n. pr. Schillerjeva, — temveč v telovadnici. »Ta najmodernejši prostor moderne gimnazije« kakor se je izrazil slavnostni govornik se nam zdi manj pripraven za slične slavnosti kot aula, sosebno če ni še popolnoma nič okrašen, zakaj to kar je bilo, se more nazivati vse prej, kot okrasek. V čem pa je obstajalo »to slavnosti primerno okrašeno«. Peč je bila zavita v habsburško, rudeče-belo-rudečo zastavo, okrašeno z avstrijskimi grbi, na njej je stala majhna Gajeve slika, na vsaki strani peči

pa bradlja, na kateri je stalo 6, reci šest rož. In če prištejemo še mestno zastavo, s katero je bil ovit oder za orkester, smo z okrašenjem pri kraju. Slavnost sama ni bila dosti boljša, vsaj celotni vtis je bil zelo slab. Pohvaliti moramo izrečno pevski zbor in orkester, ki sta pod vodstvom prof. Kozine izvajala Foersterjev Vodnikov venec. Istotako gre hvala osmošolcu g. Merniku, ki je s čutom prednašal Gregorčičevo „Pepelnično noč“, česar pa ne moremo pripoznati drugemu deklamatorju, sedmošolcu Koblerju. Pesem, kakor je Preradovičev Putnik zahteva nekoliko več umevanja, kot ga je pokazal on. Zato pa je bil tudi vtis, ki ga je na poslušalce napravil njegov govor zelo mučen. Glede glavnega govornika, prof. dr. Tominška pa omenimo samo, da smo od njega pričakovali kaj več in da nas je njegov govor zelo iznenadil. Non multa, sed multum! — H koncu priobčujemo še golo vest, da je slavni profesorski zbor, ko so pevci intonirali himno „Lepa naša domovina“ korporativno obsedel. Ni bilo dovolj, da ni bilo videti nobene slovenske trobojnice, svoj patriotizem so morali kazati še z ignoriranjem slovanske himne. R.

Na tržaški drž. gimnaziji je naročil prof. Stark, razrednik v V. r., jednemu izmed dveh nemških dijakov, ki sta jedina Nemca v razredu, da naj mu zgotovi stenski koledar za pismene naloge. Dijak ga naredi in ga obesi obrobjenega z frankfurtarskimi barvami, na določeno mesto. Slovenski in italijanski dijaki so seveda proti temu protestirali, ker pa ni protest nič izdal, so koledar raztrgali, češ da se žali z frankfurtarskimi barvami njih narodno čuvstvo in krši disciplinarni red. Seveda to ni bilo v smislu nemškega razrednika, zato zapove pod kaznijo „karcerja“ trem slovenskim dijakom, da morajo nov koledar narediti in ga obrobiti z frankfurtarskimi barvami, kar so bili dijaki primorani storiti. Radovedni smo, kaj se bo zgodilo profesorju? Da je tako dejanje nepedagogično in za izobraženca nedostojno žaliti na tak surov način narodno čuvstvo, pritrdi pač tudi ravnatelj dotičnega zavoda. Kaj ne da? . . . Mi se le čudimo, da pošiljajo Nemci take zastopnike svoje „kulture“ na obalo sinje Adrije.

VESTNIK ZA KNJIŽEVNOST IN UMETNOST.

Mali lord (Lord Fauntleroy). Roman, angleški spisal F. H. Burnett. V Ljubljani 1909. Založila narodna založba. (Zbirka znamenitih povesti IV.) Jako prikupljiv roman za otroka je to, obžalovati moramo le, da prevod ni stilistično popolen. Stavke „Kar je na starega gospoda najmočnejši utis napravilo, — — —“ je tak, da ga ne bi smeli več čitati v slovenski knjigi, tiskani l. 1909. Prevajatelj bi vendar moral imeti toliko čuta za slovenščino, da ne bi rinil glagol na konec. Sicer pa roman prav toplo priporočamo. Z.

Slovenski sokolski koledar za leto 1910. Uredil dr. Gv. Sajovic. V. letnik. V Kranju 1909. Izdal in založil vaditeljski zbor „Sokola“ v Kranju. Cena 1 K. Iz vsebine omenjamo: „Sokolske koračne pesni“, ki bodo prav izvrstno služile telovadcem-pevcem; pod naslovom „Sokolski grobovi“ se spominja dr. Tomaša Črnega, dr. Stjepana pl. Miletića in Antona Durskega. Lep in jako primeren je članek „Ob stoletnici Ilirije“. Več takega čtiva v roke mladim Sokolom! Iz statistike posnemamo, da je letos na Slovenskem 6397 Sokolov, med njimi 1702 telovadca. Koledar bi moral imeti vsak Sokol in sploh vsak Slovenec, ki mu je mar napredek Slovenstva. Jako čisti in lepi tisk je oskrbela Blasnikova tiskarna. Koledar je okrašen z več portreti in slikami. Z.

Družba sv. Mohorja v Celovcu naj se vendar enkrat neha imenovati „družba“ in naj tudi na svojih publikacijah natisne lepo ime „bratovščina“.

To ji bo boljše pristojalo in morda pridobilo tudi več naročnikov. Letošnje njene knjige štejejo brez molitvenika okroglo 75 tiskovnih pol. Koliko pouka, koliko važnih in aktualnih stvari, koliko za vsakega priprostega človeka zanimivih in potrebnih člankov, spisov itd. bi družba lahko razdelila med slovensko ljudstvo na toliki množini papirja!! Kako bi se naše ljudstvo, ki jako rado čita, dvignilo intelektualno. Pa družba je pravzaprav samo „bratovščina“ in resnična izobrazba ji je deveta briga, samo da se ljudstvo napita z misijonskimi povestmi in z življenjepisi več ali manj nevažnih svetih mož! Nimamo nič proti temu, da se tudi take stvari tiskajo v gotovi meji, toda letošnje knjige kažejo, da je to glavni namen družbe. „Marija v zarji slave“, bogato opremljena knjiga šteje 18 tiskovnih pol. „Podobe iz misijonskih dežel“ bodo gotovo vzbudile marsikako brumno dušo, da bo darovala trdo pridobljeni novčič za uboge zamorčke. Slovenski narod pa od tega ne bo imel prav ničesar. Naravnost demagoško in poneumnjevalno so pisane „Raznoterosti“ koncem povesti „Pisana mati“. Ljudi bi bilo treba naučiti logičnega, treznega mišljenja, s takimi sestavki pa se jih samo tira v omejenost in fanatizem. Proti takemu brezvestnemu pisarjenju moramo odločno protestirati. Sodeč po lanskim in letošnjim mohorskih knjigah pač pri najboljši volji ne moremo trditi, da je Mohorska družba važna slovenska kulturna inštitucija.

Dr. Fr. Zbašnik je odložil uredništvo „Zvona“. Njegov naslednik je dr. Janko Šlebingar.

Juliusz Słowacki, poljski pesnik-demokrat se je rodil leta 1809. Pesnikovati je začel v byronskem stilu, pozneje je pa posegel za snovjo, ki mu je dala svoboden polet, kjer se ni čutil vezanega. Začel je zajemati iz prazgodovine svojega naroda; v dobi, o kateri molči skoraj popolnoma celo legenda in bajka, je našel Słowacki kraljestvo poezije, Balla dyna, Lilla Weneda). Njemu je šlahta tuja, ne narodna; rod Wenedov je imel svoje barde, narodne pevce in voditelje, ki so brenkali na zlate harfe ter živeli mirno z mirnim ljudstvom, prišli so pa roparski Lehi (kralj Lech s svojo šlahto) in podjarmili narod, da si je bil po številu, telesno in duševno močnejši in višje stoječ kot njegovi novi gospodarji; Wenedi, Poljaki so se pokorili tujcem (šlaht) kot da jim je bilo sojeno — fatum, ki ga vidi pesnik v celi poljski zgodovini (Lilla Weneda) sicer so pa te misli — da namreč šlahta ni domačega rodu, tudi nekateri poljski historiki.

Słowacki je bil človek kontrasten, izgubljal je ideale in se boril za nove v času, ko je razkosana Poljska krvavela, ko je sledila nada za nado, iluzija za iluzijo, ko so emigranti vstvarjali v duhu novo kraljestvo, je vstal Słowacki in trpka je bila njegova beseda: bolje da sploh ni Poljske, nego taka kot bi jo hoteli emigrantje, rekel je, da emigrantje sploh ne vedo, kaj hočejo: nekateri da vidijo rešitev v panslavizmu, drugi si pomišljajo na čelu Poljske tujaro papeža. Značilna za našega pesnika je njegova lektira: Dante, Tasso, Ariosto, Byron, sv. pismo, Shakespeare; pekel, fanatizem čuvstva, romantika, tragika konfliktov, to so tudi elementi, ki jih ima njegova poezija.

Słowacki je potoval po orijentu in nekaj bujnega eksotičnega ima njegov kolorit. — Znana je historija o jetniku-očetu, ki gleda, kako mu lakote umirajo lastni otroci, a verige mu ne dajo, da bi jim pomagal (Byron: Prisoner of Chillon); paralela temu je Słowackega „Oče okuženih (Ojciec zadumio nych), dogodek je vzet iz resničnega življenja.

Ko je bil pesnik v karanteni v El Arishu mu je neki Arabec pripovedoval, kako mu je pobrala kuga otroke drugega za drugim. Słowacki je iz tega ustvaril umotvor, ki mu morda ni enakega v svetovni literaturi: čuvstvo

očetovo, trpljenje, duševni vihar, titanski boj z naravo, ki mu trga življenje — otroke, vse to česar navadno pero ne opiše, nam podaja umetnik tako prepričevalno, da ne čutimo opisa, v čitateljevi duši je vzbujena dispozicija vsled katere reproducira vse, kar se vrši v duši trpečega mučenega očeta; krčevita boleost, trenotni drhtaji, kot da se trga srce. . . . Tehnično najpopolnejša njegova drama je *Mazepa*.

Proti koncu svojega življenja je začel gojiti vero v nadnaravno inspiracijo in metempsihozo. Plod tega je bil „Kralj-duh“ (Król-Duh) te globoke filozofične rapsodije, iz katerih nam zveni nekaj tajinstvenega. Slowacki je prvi slovanski dramatik, (razun „Očeta okuženih“ in „Kralja-duha“ so vsa omenjena dela dramatična). Žal da mu ni bil na razpolago oder; ko bi bil pisal za gledališče, bi se bil brez dvoma v dramatičnem oziru njegov genij še bolj poglobil.

Bogastvo njegove rime, elementarnost izraza, melanholija — iz „Angeljev“ (Anieli) kot da se izliva globoka, neumljiva otožnost — boleost, lahкота, s katero vzbuja duševne dispozicije, vse to daje njegovim delom impresijonističen značaj in s tem je osvojil tudi moderno literarno generacijo, ki je v marsičem sorodna s Slowackim.

Ker slave Poljaki letos stoletnico njegovega rojstva, so ob tej priliki nameravali prepeljati kosti Slowackega (umrl je v Parizu), v poljski Panteon, krakovski Wawel, kjer počiva med kralji etc. Mickiewicz, kralj med kralji; tej nameri se je vprl knezoškof in cerber Wawela Puzyna, menda mu ni všeč sarkastični pasus iz Kordyana ko daje papež Poljakom sledeči dobri nauk: naj Poljaki molijo, častijo carja in vero. Tak odpadnik ni za posvečeno zemljo. Tudi proti Byronu so vstali moralisti. Sicer je pa Wawel Slowackega Poljska.

M. Š.

Ludv. Gumplovicz, veliki sociolog in profesor državnega prava na graškem vseučilišču, je umrl letošnje poletje. Rojen je bil l. 1838. v Krakovem, študiral istotam in na Dunaju ter postal praktičen jurist. To delo mu ni ugajalo. Poprijel se je z vso vnemo praviških ved ter se habilitiral l. 1876. kot privatni docent na graški univerzi, 1882. postal izredni, 1883. pa redni profesor. Kakor rečeno, je posvetil vse svoje delo študiranju človeške družbe, države, prišel je marsikje potom neovrgljivih razmotiranj do čisto novih rezultatov, ostal pa je do zadnje ure Slovan, ki se ni bal braniti stališča Slovanov v Avstriji in posvečati svoje pozornosti tudi nam, najbližjim po rodu. Seveda, nemški profesorji in drugi taki ljudje, ki hočejo biti nestranskarški „znanstveniki“, niso nikdar mogli pri svojih ocenah pozabiti Gumplovicza kot Slovana ter so mu, če že ni bilo drugega mogoče, očitali, češ da ne zna nemščine (Grünhut, Bernatzik). Najvažnejša njegova dela so: *Das Recht der Nationalitäten in Österreich-Ungarn*, *Rechtstaat und Socialismus*, *Grundriß der Soziologie*, zelo važni *Rassenkampf*, potem *österreich. Staatsrecht* in kot uvod k tej knjigi avstrijska državna zgodovina. — Blag spomin Slovanu učenjaku!

Cesare Lombroso, ena najznamenitejših osebnosti sodobnega medicinskega sveta, je umrl 18. oktobra 1909. Rodil se je l. 1837. v Veroni, izobrazil se na vseučiliščih v Turinu, Paviji in Dunaju, kjer je bil učenec slavnega Skode, in postal l. 1862. profesor psihiatrije v Paviji, pozneje pa profesor sodnega zdravilstva in psihiatrije v Turinu. Veliki problemi ljudskih bolezni, kretinizem, pelagra itd. na katerih bolehalo stotisoči, so bili predmet njegovim študijam. Najbolj pa je zaslovel po svoji „teoriji o rojenem zločincu“, s katero je razmotrival problem zločina z naravoslovnimi metodami. Predstavitelji zastarelih nazorov so mu očitali, da hoče nadomestiti s svojo teorijo rabelje s psihiatri in jetnišnice z norišnicami, a prezrli so, da hoče Lombroso

kazen le reformirati in postaviti na naravoslovno stališče. Moderna šola se obrača danes proti pravim napakam njegovega sistema, tako proti nevzdržljivi teoriji, da bi bil zločinec „uomo delinquente“ atavizem, povratek na nižjo stopinjo duševnega razvoja. Kljub takim napakam, katere opazamo pri vseh prvoboriteljih za nove ideje, da zaidejo namreč v ekstrem, je brezdvomno Lombroso dal podlago, moderni sodni psihiatriji in če analiziramo danes zločinca ne samo s stališča biologije, ampak raziskujemo tudi socialne predpogoje za zločin, je to njegova zasluga.

VESTNIK ZA LJUDSKO IZOBRAZBO.

Podravska podružnica »Prosvete« si je zvolila na II. rednem občnem zboru sledeči odbor: načelnik tov. med. Svob. Toplak, podnačelnik tov. med. Brunon Weixl, tajnik tov. vet. Fran Ks. Zavrnik, blagajnik tov. med. Lud. Novak, knjižničar tov. jur. Ferdo Dobrave; preglednika tov. for. Vojteh Koprivnik in med. Hugon Robič.

Na predlog tov. Slavka Weixl so bili soglasno sprejeti sledeči predlogi:

1.) Odbor naj stopi čimprej v zvezo z ostalimi kompetentnimi mariborskimi faktorji glede ustanovitve „Šolskega doma“ za Maribor in okolico in naj skrbi, da se bo do njegove ustanovitve pobiralo zanj vsaj po enkrat na leto denarne prispevke osobito med mariborskimi Slovenci;

2.) Odbor naj priporoča mariborski „Slovanski čitalnici“ izpremenitev njenih pravil v toliko, da bo vsaj čitalna soba dostopna širšim slojem mariborskega slovenstva;

3.) odbor naj se obrne do celjskega, konjiško-stovenjebistriškega odseka „Prosvete“, po možnosti tudi do „Bodočnosti“ in „Kluba naprednih akademikov v Celju“, da se skliče začetkom prihodnjih glavnih počitnic skupna narodnoprosvetna in obrambna anketa za Štajersko;

4.) „Podravska podružnica“ naj čimprej otvori društveno „Znanstveno knjižnico“, ki bo dostopna nele društvenikom nego sploh mariborskim in izvenmariborskim Slovincem;

5.) v svrhu ustanovitve novih knjižnic naj stopi odbor v zvezo z učiteljskimi društvi okrajev podružničnega delokroga.

Konečno je še občni zbor izrazil željo, da kompetentni faktorji čimprej ukrenejo vse potrebno za ustanovitev „Narodnega sveta“ — za mariborski okoliš.

Iz odborovega poročila je razvidno, kako velika je potreba knjižnic. Podružnica ima sedaj 10 lastnih in 4 osr. odbora v oskrbi. Vse uspevajo povoljno, zlasti pa one na skrajni meji, tudi v kljub protagitaciji klerikalcev. Podružnica ima še v zalogi knjig lepo število, ne more pa dobiti pripravnih knjižničarjev. Zato se je tudi sprejel 5. predlog. Občuten udarec je zadala podružnici mariborska posojilnica s tem, da ji je odvzela prostore. V tem oziru se pač razlikuje napredna inteligenca od klerikalne. — Živahna in zanimiva je bila debata pri slučajnostih, katere sta se tudi narodnoradikalna starešini — jedina udeleženca izmed razumnikov — udeleževala. Obsegala je zgoraj omenjene samostalne predloge. V Mariboru in v okolici se preveč zanemarija gospodarska stran in šolstvo. Dokler bi se ne ustanovil „Šolski dom“ po vzoru onega v Gorici, ni dovolj šol, si moramo pomagati s slovenskimi kurzi, tudi trgovsko-obrtnimi, kakor to delajo dunajski Čehi. Obrambno delo se mora vršiti intenzivneje in se deliti v ono v mestu in v okolici. V vsem pogrešamo kakšnega sistema, manjka vodilne sile in iz tega izhajajočega pregleda, zato bi se naj v doglednem času ustanovil „Narodni svet“ za mariborski okoliš. Povdarjala se je zlasti prepotrebna zveza z učiteljstvom.

Poučni tečaj »Zveze nar. društev« v Celju. V dneh 8. — 12. septembra je priredila marljivo delujoča „Zveza nar. društev“ v Celju s sodelovanjem socialnega odseka „Zveze slov. štaj. učiteljev in učiteljic“ in eksekutive nar. rad. dijaštva socialen kurs, ki so se ga udeležili zlasti učitelji, učiteljice in dijaštvo. Udeležencev je bilo vsak dan od 50 do 60. V sredo 8. septembra se je igrala Peskova igra „Slepa ljubezen“, v četrtek 9. sept. pa se je pričelo s predavanji. Tečaj je otvoril učitelj A. Pesek. Prvi je predaval A. Ogorelec, nadučitelj pri sv. Barbari v Halozah, o alkoholizmu in abstinencnem vprašanju. Ustanovil se je takoj abstinenci krožek. Drugi je predaval R. Knafelc, nadučitelj v Gorici pri Mozirju, o ustanavljanju in poslovanju narodnih knjižnic. Istega dne popoldne je govoril dr. Lipold o Sokolstvu. Urednik Lešničar je predaval o časnikarstvu in časnikih. V petek 10. septembra je govoril A. Pesek o narodni vzgoji. Lešničar je razpravljal o organizaciji napredne mladine. Popoldne je govoril dr. Koderman o društvenem zakonodajstvu. Potovalni učitelj Ciril-Metodove družbe Ivan Prekoršek je predaval o društvenem življenju. V soboto je razpravljal Miloš Štibler o zadružništvu in A. Ribnikar o delavstvu na Slovenskem. V nedeljo je bilo zaključenje tečaja s predavanjem dr. Grošlja o modernem svetovnem naziranju in z razpravo Prekovška o pokrajinski zvezi štajerskih podružnic družbe sv. Cirila in Metoda. — Takih, morda še nekoliko enotnejše organiziranih tečajev je treba še prav mnogo!

RAZNO.

Ferrer. Mož, ki je sprevidel, da je edin izhod iz neznosnih nazadnjaških španskih razmer to, da se vzgoji nova generacija, prosta vseh predsodkov in neodvisna od jezuitov — ta mož je bil Francesco Ferrer! Rojen za vladanja kraljice Izabele (1857), metrese svojih lastnih generalov in ministrov, je videl na lastne oči vso gnilobo takrat vladajočih krogov. Videl je brezmejno izkoriščanje in odvisnost ubogega ljudstva od aristokracije in duhovščine in v mladem srcu je vzkliklo poleg brezmejne ljubezni do svoje domovine tudi neugasno sovraštvo do njenih krvosešev. Postal je republikanec in se kot mladenič udeleževal v 70. letih vseh tistih prekucij, ki so pognale kraljico Izabelo iz dežele, prinesle diktaturo generalov, republiko in konečno zopet monarhijo pod Alfonzom XII. (1876). Ti boji so bili zanj izvrstna šola; poleg razočaranja mladostnih idealov so mu prinesli nad vse veliko vredno prepričanje, da je treba vzgojiti si novo generacijo in izviti v ta namen jezuitom šolstvo iz rok.

Ko je v osemdesetih letih jela pihati iz vladne palače po brezbrojnih samostanih inspirirana ostrejša sapa proti republikancem in naprednjakom, je zapustil svojo domovino in šel na Francosko. V Parizu se je preživil s tem, da je dajal ure v svojem materinem jeziku; ko mu to ni zadostovalo za življenje, je vzel v najem gostilno, ki je postala naskoro shajališče vseh nezadovoljnih Špancev. Imel je tudi predavanja; na enem izmed teh se je seznanil z bogato Francozinjo, ki mu je zapustila vse svoje premoženje (krog 800.000 frankov). S tem denarjem se je povrnil v domovino ter začel s sistematičnim kulturnim delom vresničevati svoje mladostne ideale. Ustanavljal je šole ter jih nazval „Moderna šola“. Odprl je lastno knjigarno in založništvo; zakladal je knjige ter jih vporabljal v svojih šolah, ki so izvrstno vspevale ter si pridobivale čimdalje več tal, ž njimi pa tudi svobodomiselnih nazori.

Klerikalci so kmalu uvideli velikansko nevarnost, ki preti od Ferrerja njihovega gospodstva. Cel njihov aparat se je mobiliziral proti njemu, toda

zastonj, Ferrer se je držal vedno v postavnih mejah. Dobrodošlo orožje so dobili proti njemu, ko so v njegovem založništvu izšli anarhistični spisi Krapotkinovi, Malatovi in Reclusovi, češ da je anarhist in ruje proti obstoječemu državnemu redu. Toda dokazati mu niso mogli ničesar in Ferrer je deloval nevstrašno naprej. Ko je vrgel Moral ob ženitvi sedanjega kralja Alfonza XIII. bombo proti njegovemu vozu, so hoteli jezuitje to podtakniti Ferrerju; vtaknili so ga v zapor, toda protest vse izobražene Evrope in pa brezuspešna preiskava sta mu čez leto in dan vrnila zopet svobodo in Ferrer je deloval nevstrašno naprej. Ko pa je vsled znane vojske nastal upor v Barceloni, v središču Ferrerjevega delovanja, in ko je Ferrer zginil, je padel sum nanj, da je on upor organiziral. Na nekem sprehodu zvečer so ga spoznali, aretirali in vrgli v ječo in čez par dni se je izpolnila vroča želja jezuitov: 13. oktobra t. l. so ga v trdnjavi Montjuich pri Barceloni ustrelili! Jezuitje, ti največji njegovi sovražniki, ga še zadnjo noč niso pustili na miru: ponujali so mu svojo „tolažbo“, katero je on seveda ironično odklonil.

Vprašanje, ali je bil kriv Ferrer ali ne, še ni definitivno rešeno. Dejstvo je, da je postal žrtev hijerarhije in to nam tudi kaže, kam bi prišli, ako bi zavladal klerikalizem na celi črti. Kaže nam pa tudi kaj zamore en sam odločen mož storiti, ki ima trdno voljo. Mi se ne strinjamo morda s Ferrerjem, toda umevamo ga in simpatiziramo z njim, kot ga umeva in z njim simpatizira cel izobražen svet. Proslavljanje Ferrerja je bilo gotovo upravičeno zaradi tega, ker je bil to najboljši protest proti reakcionarnim tendencam s klerikalizmom zvezane evropske države.

Zagrebski veleizdajalski proces je končan. Trideset obtožencev je obsojenih na pet do dvanajstletno ječo, ostali so oproščeni.

Razprava je vzbujala po vsej Evropi opravičeno senzacijo. Obtožnica se je opirala ali na sumničenja ali pa na smešne malenkosti. Edina v resnici obtežilna priča je bil Nastić. On pa je — kakor je sam dejal — človek, ki je pripravljen vse storiti, kar koristi — njegovi osebi. Razprava je toliko kakor dokazala, da je bil naročen vohun. Da bi kaj zaslužil, je opravljal svoj posel na jako čuden način. Ako revolucionarnega gibanja ni mogel najti, je zapeljeval sam mlade ljudi k nepremišljenim korakom.

Tako je mogoče inscenirati veleizdajalski proces povsod, ne samo na Hrvatskem. — Nekako takšno sliko je moral o njegovem delovanju saj vsak dobiti, kdor je zasledoval njegove izpovedi. Sodni dvor pa se ni potrudil, da bi pokazal, da ni tako, — nasprotno obnašal se je sumljivo pristransko. Naj navedem par številke iz statistike! Zaslišal je 240 obtežilnih prič, med njimi celo 150 takih, ki so bile že kaznovane radi umora, tatvine in goljufije. Izmed 824tih od zagovornikov predlaganih pa jih je zavrnil razven 42tih vse, med njimi tudi take, ki bi mogle podati kaj določenega glede tajinstvenih Nastićevih izpovedb. V celoti je odklonil braniteljem okrog 2000 predlogov. To je žalostna slika justice, proti koji se je čutila vsa kulturna Evropa opravičeno protestirati — v imenu humanitete.

Za nas Jugoslovane je proces v dveh ozirih zanimiv. Na eni strani je pokazal — ne vem kaj je bilo — ali veliko naivnost ali pa skrajno brezvestnost avstrijskih odločilnih krogov. Če so ravnali bona fide in mislili, da bodo s tem utrdili našo južno mejo in povečali svoj vpliv na Balkanu, potem je bilo prvo. Nastići za tako delo niso sposobni. Z brutalnostjo in proti Srbom Avstrija na Balkanu ne bo napredovala, — mogla pa bi morda z njimi. Mesto, da bi si skušala pridobiti med njimi simpatij, pošilja proti njim žida Franka, ki izrablja slabe instinkte jugoslovanske mase, brez ozira na blagor Jugoslovanov — in Avstrije.

Ako pa je bil proces res le „utemeljitev za aneksijo Bosne“, ki jo je rabil Aerental, potem je to skrajna brezvestnost. Še hujša, ako je hotel z njim ban Rauch razdvojiti Hrvate in Srbe in priti tako na krmilo. Kdor je razpravo zasledoval, ta se ni mogel otresti mnenja, da je na zadnjem morda največ resnice.

Vse gnilo razmerje med Hrvati in Srbi je prinesel proces na površje; sodniki so zavzemali pri tem stališče omejenih fanatikov, ki so morali vzbuhati odpor pri vsakem dostojnem človeku, pri Srbih pa že celo.

Le vzornemu in lojalnemu postopanju hrvatskih koaliranih strank in njihovemu časopisju se je zahvaliti, da se Rauchu načrt ni posrečil.

Veliko nam je proces pokazal. Na eni strani se pripravlja Avstrija na svojo balkansko misijo, — na drugi, koliko je gnilega v jugoslovanskem narodu, ki bo odločal v kratkem o svojem — biti ali ne biti.

Princip majoritete. Neka novemberska številka „Slovenca“ ima dolgo-vezno poročilo o občnem zboru slovanskega podpornega društva v Gradcu, ki se je vršil dne 11. novembra 1909. Ker je spisal dotično poročilo Zarjan, ni mogoče drugače, kakor, da je vsaka druga beseda laž in zavijanje. Ne zato, da branimo odstopivši odbor slov. podpornega društva, ki je postopal vedno popolnoma objektivno, ampak, da osvetlimo vso klerikalno hinavščino, omenjamo sledeče:

Slučaja, katera so navedli Zarjani pri kritiki odborovega poročila, sta drugačna, kakor so si ju oni v svoji fantaziji naslikali. Že dvakrat pogret slučaj g. I. (člana „Tabora“) je sledeči: T. I. je bil lansko leto v začetku semestra doma in je od tam zaprosil podpore in utemeljeval svojo prošnjo s tem, da je le polovično oproščen in da ne more v Gradec, če ne plača kolegnine s podporo, za katero prosi. Ker je bil prosilec pravkar napravil državni izpit in je bil navezan popolnoma na sebe (očetov dnevni zaslužek je znašal K 1'60), mu je odbor dovolil podporo. Drugi slučaj pa se tiče Zarjana g. Kovača, ki je pa v svoji prošnji sam povedal, da ima toliko in toliko podporo, ostalo pa v nekem tukajšnjih (graških) samostanov in katerega prošnjo je odbor na podlagi teh njegovih lastnih informacij moral zavrniti. Kajti kdor ima vse, kar rabi v podporah in, če še te ne zadostujejo, v kloštru, ta je pač zavidanja vreden, ne pa podpore!

To sta torej slučaja radikalno-liberalne krivičnosti, čez katero sta gg. Juvan in Malnerič v dobro pripravljenih in na izust naučenih govorih pretakala toliko solz. Ko jim je na njihov predlog glede volitvenega ključa referent odgovoril s ironijo in sarkazmom, so Zarjani odšli kakor politični kužki. Referentove besede pa so seveda v Slovencu po svoje zavili, kajti le o principu majoritete pri kontroli, ne pa pri razdeljevanju podpor je bilo govora! In zakaj ne mara radikalno-liberalna majoriteta klerikalne kontrole?

Hočemo Vam biti odkriti gg. iz Zarje! Neradi Vam sicer to povemo, ker sploh nimamo radi z Vami opravka; pa ker Vas srbi, Vas hočemo početegetati. Notorično je, da v svojih prošnjah ne fatirate vseh svojih podpor in mi ne rabimo v odboru ljudi, ki bi svoje somišljenike, ki tako brezvestno zamolčujejo svoje dohodke, zagovarjali in pri vsaki priliki tarnali nad krivičnostjo, če je odbor prisiljen takšne prošnje zavračati. Spominjamo Vas na to n. pr., da je Zarjan g. Q. zamolčal pri prošnji za slovensko podporno društvo, da ima hrano pri usmiljenih bratih, da je Zarjan g. P. zamolčal ministrsko podporo. Pa to še ni vse: Notorično je, da dobiva vsak podpore potreben klerikalec podpore pri svojih ljudeh in družtvih, kolikor jo hoče in da je vsaka prošnja klerikalnega dijaka pri neklerikalnih podpornih družtvih le odjedanje podpor neklerikalnim dijakom. Poglejmo si n. pr. le podpore, ki jih deli Leonova družba! Po poročilu „Narodnega

Dnevnika" z dne 16. marca 1909 je razdelila Leonova družba v letu 1908 na podporah 28 klerikalnim dijakom 4170 K, torej vsakemu poprečno 150 K, in trem klerikalnim akademičnim društvom skupaj 140545 K. Sto- inpetdeset kron podpor na leto je lep denar in redko so sejani tisti neklerikalni dijaki, ki bi dobivali toliko kje drugod. In kar je najlepše je to, da še nismo videli niti jedne klerikalne prošnje, če prav smo jih že nekaj imeli v rokah, kjer bi bila podpora Leonovega starešinstva napovedana. Ker je nam kontrola pri Leonovi družbi nemogoča, zato ti poštenjaki te podpore jednostavno zamolče! In od takšnih ljudi naj bi se pustil kedo kontrolirati? In ministerijalne podpore? Videli smo poleti letošnjega leta tozadevni ministerijalni odlok za graško univerzo in smo strmeli: Med tem, ko so dobili klerikalni dijaki vsak vsaj 80 K, če ne že 100 K, so neklerikalni dijaki dobili največ po 50 ali 60 K, večina pa še manj. Torej g. iz Zarje, kako je z Vašo tožbo, da pri podpori ni politike?

Predno so Zarjani odšli iz občnega zbora slovanskega podpornega društva, so izjavili, da vložijo pritožbo na senat. Doslej tega še niso storili, ker se ne upajo, dobrovedoč, da bodo pogoreli. Sicer pa še lahko storijo in mi jih prosimo za to. Da so kruha siti, kaže dejstvo, da so podpore novega odbora odklonili, torej pokazali, da jih niso potrebni, o čemur smo tembolj prepričani, ker so bili na dan občnega zbora slovanskega podpornega društva zvečer „pri Zeleni Štajerski“ vsi pijani in so vpili, da so njih kruljenje slišali mimoidoči radikalni — liberalci. Bržčas so praznovali svojo moralno zmago nad majoriteto!

Vse klerikalno pisarjenje o tej stvari je torej humbug in sleparjenje javnosti.

Radikalni liberalec.

»Podpornemu društvu za slovenske visokošolce na Dunaju« so poslali od srede julija do 16. t. m.: a) ustanovnino: g. Niko Lenček, c. kr. notar v Škofji Loki 100 K (volilo pok. Jož. Boncelj-a v Železnikih), ga. Marija Krušič, Dunaj, 20 K (zadnji obrok), g. Ivan Maselj, c. kr. prof. Novomesto, 25 K (zadnji obrok); b) prispevka: po 100 K: dr. Ivo Šubelj, c. in kr. dvorni tajnik, Dunaj in mestna občina Novomesto; 60 K: dr. Ant. Primožič, c. kr. šol. nadz., Dunaj; 20 K: dr. Iv. Žolger, c. kr. sekc. svetnik, Dunaj; 12 K: J. P., Dunaj; po 10 K: dr. Aleks. Fatur, žel. komisar juž. žel., Dunaj, dr. Karol Hinterlechner, c. kr. pristav na geol. zav., dr. Fran Vidic, c. kr. urednik drž. zak., vsi na Dunaju in kr. posojilnica v Ljutomeru; 6 K: dr. Karol Šavnik, c. kr. min. podtajnik, Dunaj; po 5 K: Janko Rahne, c. kr. notar in dr. Matej Senčar, c. kr. sodnik na Brdu in dr. Jož. Vošnjak, Slov. Bistrica; po 2 K: dr. Štefan Kraut, Logatec in Jak. Slapar na Brdu — Pripomnimo, da je bilo za tekoči mesec november vloženih 94 prošenj, največje število, odkar društvo obstoji. Razdelila se je dozdej najvišja svota 1520 K. Da bo društvu možno tudi v bodoče podpirati uboge in marljive visokošolce v tej meri, prosimo prijatelje in dobrotnike slovenskih visokošolcev še nadaljnih oziroma novih podpor, ker bi društvo sicer moralo tudi najpotrebnejšim prosilcem podporo zmanjšati ali celo odreči. — Darove sprejema blagajnik Ivan Luzar, nadrevident juž. žel. v p., Dunaj, III./3., Reissnerstrasse 27. — Vzorno delujočemu društvu naj se dijaštvo izkaže hvaležno s tem, da mu pomaga pri nabiranju doneskov in da prireja zbirke, oziroma zabave njemu v prid.

G. filosof Fr. Terdan! Na Vaš zadnji produkt bom Vam dal še odgovor, da se boste kesali Vi in „Zora“!

R. P. Krivic, cand. jur.

Beograd: Šest hiljada srpskih radikalnih omladinaca pozdravljaju svoju milu braću i drugove Slovence želeći, da kongres bude veran tumač potreba, težnja i nada vrljih Slovenaca i svih ostalih Jugoslovena sa nadom, uverenjem, da će sloboda i pravda uskoro triumfalno pozdraviti osveščene i udružene radnike jugoslovenske.

Kraljevi Gradec: Sa zбора češkoga naprednoga djaštva delegati hrvatskoga napr. djaštva želimo Vašemu zboru najbolji uspjeh. — Maravić, Capponi.

Skradin: Želimo, da i ovim velevažnim sastankom trijezvena solidarnost urodi najboljim plodom za slavenski napredak. — Dobrota, Drgitić, Matić.

Mladenovac: Želimo uspešan rad na narodnom probudjaju, na jačanju jugoslovenske ideje. Ne čekajte dara iz Dunaja, vode iz Lurda i blagoslova iz Rima. — Ana i Ružica Repić, stud.

Beograd: Žalim, što prisutan nijesam zborovanju. Urodilo najlepšim uspjesima dižuć zastavu napredne misli i kličem: Živjeli! — Jantolek.

Beograd: Narodu na žrtvenik opštega dela prinosimo svoju saradnju i sve ostalo, što njegovo otvarenje bude zahtevalo. — Gjura Jelenić.

Kraljev Gradec: Vášemu jednání sjezdovému a práce pro sblížení Jiho-slovanů pro pokrok a demokratické ideály, jež nás poji k praktické vzájemnosti slovanské srdečné nazdar! Zdravíme všechny účastníky sjezdové. — Sjezd pokrokové mládeže, Hradec Králové. Masaryk, Drtina. Foustka.

Pismene pozdrave so poslali: dr. Dermota, prof. Drtina, g. Hinko Höller, dr. Ljudevit Pivko, g. Fr. Toplak, dr. Tuma in studenti jugoslovenske književnosti na beogradskem univerzitetu.

Ukaz. G. med. L. Ješe nam je poslal sledeći popravek: Z ozirom na notico „Ukaz“ v št. 5. VI. letnika Vašega cenj. lista „Omladine“, zahtevam po § 19. tisk. zak. z dne 15. okt. 1868., da priobčite v prihodnji številki omenjenega lista na istem mestu, z istimi črkami in pod istim naslovom sledeći popravek: Ni res, da se mi je podelila od deželnega odbora kranjskega medicinska ustanova, res pa je, da se mi ista ni podelila.

S spoštovanjem cand. med. Leopold Ješe.

Na Dunaju, dne 15. oktobra 1909.

G. Ješe se je že jezil v „Slovencu“, zakaj nismo priobčili popravka že v prejšnji številki. Odgovarjamo, da je bilo takrat, ko nam je došel popravek, že vse gradivo v tiskarni. Sicer pa popravlja g. Ješe stvari, ki jih mi na istem mestu in pod istim naslovom nismo trdili. — Ker stvar kljub gornjemu popravku še vedno ni popolnoma razjasnjena, naj navedemo še enkrat, kar je pisal „Slovenec“ v svoji 101. številki z dne 5. maja 1909.: „Ustanove za tehnike od dež. odbora so dobili Ruech Franc, Stibil Leopold, Škof Rud. in Premelč Stanislav pod pogojem, da po končanih študijah vstopijo v deželno službo. Medicinsko ustanovo je dobil pod istim pogojem stud. med. Al. Ješe.“ In „Slovenec“ v šte. 208. z dne 13. novembra l. l. pravi, odgovarjajoč na tozadevno „Narodovo“ notico: „Teh štipendij (namreč medicinskih, op. ur.) deželni zbor sploh še sklenil ni, zato jih deželni odbor ni mogel niti oddati, niti razpisati. Kar se je dalo, je bilo par podpor revnim medicincem itd.“ Očividno „Slovenec“ popravlja samega sebe. Kako je mogla priti prva notica v „Slovenca“, nam je nerazumljivo, ako je res tako. Dokler se to popolnoma ne pojasni, imamo pravico sumiti — ne nad verodostojnostjo g. Ješeta, — pač pa, da se je vendar izvršilo nekaj nepravilnega. Čakamo, da se stvar izčisti in razbistri!

»Proč od politike, ker od politike glava boli«, svetuje zadnja „Zora“ slovenskemu dijaštvu, klerikalnemu in neklerikalnemu. Neštetokrat smo mi povdarjali to načelo, vi pa ste prišli menda potom žalostnih izkušenj do tega prepričanja, če sploh mislite celo stvar resno! Klerikalno dijaštvo je

najtesneje zvezano s stranko samo, saj ga ta vzdržuje, podpira njegova društva in ni čuda, če se ne morete tako gibati, kot bi sami radi — vaš komandant je dr. Krek. — Popolnoma napačna je trditev „Zore“, češ narodni radikalizem je kriv, da se srednješolec ne briga več toliko ali pa nič za šolske predmete. Vse kar je prav, to smo mi vedno zahtevali, dijak potrebuje šolske izobrazbe, pa tudi take, ki mu je naš nazadnjaški šolski sistem nuditi ne more; na vsak način pa je ubit tisti čas, ki ga dijak prebije v cerkvi pri pridigah in molitvah, kajti tudi v tej obliki ne eksistira norimberški lijak! Srednješolskega dijaštva ne bodo rešile nobene Marijine družbe!

Literarnemu poročevalcu »Naših Zapiskov«. V oceni mojega prevoda Drtinove knjige ste (N. Z. VI. št. 11. str. 261) zapisali, „... da je par mest napačno prevedenih in da je slovniških pogreškov obilo. V naših časih ne bi nihče smel več dati povoda takemu očitaniu.“ — Uljudno Vas pozivljam, da mi blagovolite v teku enega meseca javno ali privatno podpreti to trditev z natančnimi dokazili. Tako pavšalno krepeljenje izza vogla je „v naših časih“ sicer jako navadno; čez en mesec pa se bova pomenila, s katerim imenom se lahko najprimerneje označi. — Abs. phil. J. A. Glonar, Gradec, Gartengasse 5/II.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Prodajalka: Silueti se pozna, da je na njenega dušnega očeta vplivala hrvaščina. Čitajte po možnosti tudi slovenske knjige (Cankar, Trdina, Levstik!), da si dobro osvojite jezik, ki kaže sedaj dokaj pregreškov, dobite slovenski stil in napišete kaj bolj dovršenega.

Vasovalec: Pravite, da v Vašem spisu „ni vezana snov z vsebino“. Ta hieroglifski stavek sem si raztolmačil na ta način, da smatrate skico za simbolično. Simbolizem pa je pri nas veliko bolj razširjen, nego menite Vi. — Da je zima nagradila golo drevje za oropano listje z briljanti (ledenimi lestenci), ta ideja bi bila lahko lepa, če bi bila izražena na primeren način. Enako je s tistim zamenjavanjem temnih stopinj v snegu z vrani. V podobnem sestavku naj bo misel samo dahnjena na papir, ne pa matematično izvršena. Voltaire je zapisal neke: „Skrivnost biti dolgočasen, to je: povedati vse“. Sicer pa menim, da niste obsojen na večno nado!

Ena izmed stoterih: Zgodba je preobširna, slog naj bi bil bolj lapidaren. Dolgoveznost se spregleda kvečjemu onim pisateljem, katerih stilistična izpeljava je res dovršena (D' Annunzio). Nekaj posebnega je pri Vas objestna hudomušnost, podobna „romantiški ironiji“, ki je včasih vendarle prebanalna. Tako vesel fant, kakor si predstavljam Vas, bo segel po veselejših sujetih in gotovo uspel. Čitatelja moti, da je pred vsakim poglavjem historije nekaj subjektivnih opazk, ki razdirajo harmonijo. Tudi stvarnih in jezikovnih hib je dobiti — kakor pri vseh tekmovalcih. Nadaljujte!

Iz ceste življenja: Nekatera mesta precej zadovoljijo, vendar je treba še solnca, da bo to sadje zrelo. Nonum prematur in annum, je svetoval literatom Horac. Posamezne reči se mi zde neverjetne, n. pr. da bi tolažil izgubljenega, toda skesanega Ivana, ki je prišel domov umret, njegov prijatelj z zgodbo o rano umrlem mladeniču, češ da so po njegovi smrti ljudje pozabili slabosti in napak ter se po pogrebu pogovarjali le o mladeničevih vrlinah. Pri bolniku bi sploh ne govoril o smrti! Sicer pa je ideja Vašega spisa lepa; treba bi jo bilo obdelati tako, da bi postala — nova. Prisodili smo Vam nagrado. Zdravi!

R.: — O Vaših pesniških poskusih izpregovorimo več prihodnjič.

